

Hur agerar politiska partier?

En jämförelsestudie av Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor

By: Patrick Vuvu

Supervisor: Jenny Madestam

Södertörn University | School of Social studies

Master's dissertation 30 credits

Political Science | Spring 2021

Program: Public Administration and Leadership

SÖDERTÖRN UNIVERSITY | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Subject: Master's dissertation in Political Science

Title: How do political parties act? A comparative study of the Christian Democratic Party, the Liberal Party, and the Center Party and their policies towards confessional schools

Author: Patrick Vuvu

The purpose of this study is to understand how political parties behave and why they take the positions and make the decisions that they make regarding a certain policy. The study examines three Swedish political parties, the Christian Democrats, the Liberals and the Centre party position or views on parochial schools (religious private schools). In order to understand these party's actions, an analysis with the help of two theories, the rational perspective-based Office, Policy or Votes, and New institutional theory, whereby party's action are governed by their norms (ideology). In my findings I found that all parties acted the way they did to obtain Policy, Office or Votes. The new institutional theory also gave explanations that the Christian Democrats acted in accordance with their ideology while the other two parties did not.

Keywords: Konfessionella skolor, Kristdemokraterna, Liberalerna, Centerpartiet, Policy, Office or Vote, ny-institutionell teori

Innehåll

I. Inledning	3
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte & frågeställning.....	5
1.3 Definition.....	6
1.4 Partiernas ideologiska tillhörighet.....	7
1.5 Disposition.....	7
II. Teoretiska utgångspunkter	8
2.1 Partier som rationella aktörer	8
2.2 Partier som enhetliga rationella aktörer.....	10
2.3 Partiers rationella mål Policy, Office or Vote	11
2.4 Partier som organisationer styrda av institutioner.....	13
2.5 Partiers styrande institutioner- ideologier	14
III. Idealtypisk kristdemokrati	15
3.1 Dimension- Människa.....	15
3.1.1 Dimension- Samhälle.....	16
3.2 Idealtypisk liberalism	18
3.2.1 Dimension- Människa.....	18
3.2.2 Dimension- Samhälle.....	20
IV. Metod & Material	21
4.1 Kvalitativ innehållsanalys	21
4.1.1 Människa och Samhälle.....	23
4.1.2 Verklighetsbild, strategi, och utopi	25
4.2 Fallstudie	25
4.3 Granskning av metod	26
4.4 Validitet & Reliabilitet	27
4.5 Material	28
4.6 Avgränsning.....	29
4.7 Operationalisering.....	29
V. Resultat & Analys	30
5.1 Rationellt ställningstagande: Policy, Office or Vote?	31
5.1.1 Kristdemokraterna	31
5.1.2 Liberalerna.....	32
5.1.3 Centerpartiet.....	34
VI. Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet: En ideologisk ståndpunkt?	42

6.1 Kristdemokraterna	42
6.1.1 Dimension- Människa	42
6.1.2 Dimension- Samhälle	46
6.2 Liberalerna	48
6.2.1 Dimension-Människa	48
6.2.2 Dimension- Samhälle	51
6.3 Centerpartiet	54
6.3.1 Dimension- Människa	54
6.3.2 Dimension- Samhälle	56
VII. Slutsats	59
7.1 Vidare forskning	60
Källförteckning	61

1. Inledning

Den svenska demokratin är en partidemokrati, detta innebär att det är partierna som utgör grunden i folkstyrelsen. Partier som organisationer är inte alltid enkla att förstå sig på. Det man vet är att de har en vision om samhället och att de vanligen baserar sig på en ideologi. Det är också uppenbart för oss att de har som mål att vinna regeringsmakten för att kunna förändra samhället. Ibland ser vi hur partier, mer eller mindre plötsligt, byter ståndpunkt i olika frågor. Som exempel kan nämnas Miljöpartiet som övergav sitt krav på att lämna EU, eller Sverigedemokraternas förändrade hållning i abortfrågan. Det kan ibland vara svårt att förstå vad som driver ett parti att byta ståndpunkt och huruvida det ska tolkas som ett led i att vinna val, förbättra sin förhandlingsposition eller om det är ett uttryck för partiets ideologiska övertygelse. Den här uppsatsen försöker reda ut hur svenska partiers ståndpunkt i frågan om konfessionella skolor ska förstås och förklaras.

Den politiska debatten kring konfessionella friskolor har nu pågått under flera år. Debatten verkar ha fått liv sen det uppmärksammade *Kalla Faktaprogrammet* under våren 2017 när Al Azhar, en muslimsk friskola i Vällingby blev avslöjad för att segregera pojkar och flickor i samband med en skolskjuts, med pojkarna i framsidan av bussen och flickor längst bak i bussen (TV4 2017). I ljuset av kontroversen tog de politiska partierna deras ståndpunkt i frågan, alltifrån totalt förbud eller etableringsstopp av partier som Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna medan Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna inte är för att man ska stoppa konfessionella skolor (Svenska Dagbladet 2017-04-06). Sedan debatten började under våren 2017 har dock partier som Centerpartiet ändrat ståndpunkt och på partiets stämma 2019 bestämt sig att partiet ska verka för ett etableringsstopp för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning (Centerpartiets partistämma 2019, utbildning s. 29–30). I januari 2020 släpptes en utredning av Statens offentliga utredningar benämnt ”*Nya regler för skolor med konfessionell inriktning*” (SOU 2019:64). Utredningen hade som syfte att analysera regelverket kring konfessionella inslag i skolväsendet och lämna förslag för en etableringsstopp av friskolor med konfessionell inriktning och om det fanns någon möjlighet att införa ett sådant beslut (SOU 2019:64).

1.1 Problemformulering

Till skillnad från de övriga borgerliga partierna och forna Allianspartners, har Kristdemokraterna inte övergett deras ursprungsposition som de har haft sedan slutet av 1980-talet sedan friskolereformen stiftades. Det man ser är att Liberalerna var den första av de borgerliga partierna som avvek från den ursprungliga ståndpunkten om konfessionella skolors tillvaro och rätt att finnas sedan slutet av 1980-talet medan Centerpartiet bröt med ståndpunkten 2019. Det faktum att partier (Liberalerna & Centerpartiet) som tidigare har varit för konfessionella skolors etablering i drygt 30 års tid har avvikit från den positionen medan Kristdemokraterna är fortsatt för. Håkansson påpekar att ett populärt synsätt att se på partier är att partier tar de positioner som de antar kommer vinna val och det är det som styr deras agerande (Håkansson 2005:62). Det man finner genom analys av Strøm & Müllers är att de skulle argumentera att logiken är att partier byter ståndpunkt för att det uppfattas mer rationellt att inta en ny hållning. Med andra ord är anledningen till att Liberalerna och Centerpartiet har ändrat ståndpunkten angående konfessionella skolors nyetablering att de anser att det är den mest rationella hållning att inta (1999:7–9). Fagerholm argumenterar för att partier ändrar sin position som en konsekvens av folkopinion. Han menar att när folkopinion i en viss politisk fråga ändras, så anpassar sig partier efter det (2016:505). Utifrån det som jag har presenterat i inledningen om det uppmärksammade fallet av en muslimsk konfessionell skola på Kalla fakta samt det Qvarsebo & Wenell nämner i deras studie att Novus år 2017 på uppdrag av Förbundet Humanisternas ställde frågan om hur människor ställde sig till konfessionella skolor, svarade 59% att de inte borde vara tillåtna (2018:6). Med detta i åtanke skulle argumentet att partier ändrar ståndpunkt till följd av folkopinion verka stämma. Problemet är att i samma studie av Qvarsebo & Wenell påpekar de att när SIFO på uppdrag av den kristna dagstidningen Dagen samt Kristna friskolerådet fick göra samma undersökning, visade sig att 51% av de tillfrågade svarade att de var för sådana typer av skolor (2018:6). Det ska dock sägas att Humanisterna och tidningen Dagen ställde olika frågor. Detta innebär att även när man använder sig av opinionsmätningar som ett försök att fånga folkopinionen i en viss politiskt fråga kan det vara problematiskt.

Dessutom finns det ett annat dilemma och problemet är att det inte verkar vara fallet för Kristdemokraterna. Om det är så att det mest rationella för ett parti är att byta ståndpunkt hur kommer det sig att Kristdemokraterna inte har gjort detsamma? I stället fortsätter partiet att värna för konfessionella skolors tillvaro och rätt att nyetablera sig. Inte heller verkar argumentet om folkopinionen om konfessionella skolor ha ändrat deras (Kristdemokraternas) ståndpunkt. Kan det vara så att Liberalerna och Centerpartiet har tillskrivit sig till folkopinionen utifrån Humanisternas Novus-undersökning och att Kristdemokraterna till SIFO-undersökningen? Det lämnar ännu mer frågetecken, som Jarl & Rönnberg påpekar i

deras litteratur *”Skolpolitik: Från riksdagshus till klassrum”* (2019) att svenska partier, särskilt forna Allianspartier som Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet har varit enigt kring skolpolitik, särskilt när det gäller friskolevalet och konfessionella skolor. Dessa borgerliga partier har sedan konfessionella skolors införande, vilket skedde samtidigt med friskolereformen i början av 1990-talet, alltid varit för (2019:80). Vad är det som har gjort att två av tre borgerliga partier har efter drygt 30 år ändrat sig i ståndpunkten om konfessionella skolor medan en är trofast? Vad är det som gör att partier som har varit eniga kring en ståndpunkt under så långt tid, och som Jarl & Rönnerberg påpekar, försvarat hårt i debatter under så lång tid att ändra sig, eller till och med inte ändra sig? (2019:81). För det man finner i det här fallet är att det inte alltid är självklart varför ett parti väljer att agera på ett visst sätt eller inte kring en politisk fråga. Det är därför av intresse att undersöka vad som kan vara drivkraften till Kristdemokraterna, Liberalernas samt Centerpartiets agerande kring konfessionella skolor.

Förutom det faktum att dessa tre partier har samarbetat tillsammans och varit forna koalitionspartner, grundar sig valet i Kristdemokraterna till exempel att partiet länge har kämpat och försvarat konfessionella skolors rätt att existera och bedriva verksamhet (Berglund & Larsson 2007:57–58). Valet av Liberalerna grundar sig i att de har profilerats sig som det parti där utbildning och utbildningsfrågor har varit kärnfrågor för partiet (Jarl & Rönnerberg 2019:237–238). Centerpartiet ska undersökas eftersom de gick till val med att konfessionella skolor skulle få vara verksamma samt nyetableras. Trots ett något lyckat val har partiet ändrat sin ståndpunkt.

1.2 Syfte & frågeställning

Syftet med undersökningen är att undersöka varför partier intar de ståndpunkter som de gör i politiska frågor samt vad som är drivkraften till partiets agerande. Därför är uppsatsens frågeställningar:

- *Hur och varför intar Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet deras respektive ståndpunkter kring konfessionella skolor?*

1.3 Definition

Konfessionella skolor

Det framgår tydligt i debatten kring konfessionella skolor att det kan vara oklart med vad det menas med konfessionell skola och vad är det för skola som klassas som konfessionell. Qvarsebo & Wenells artikel ” *Konfessionella skolor: samhällsproblem eller mänsklig rättighet?*” (2018) argumenterar för att förstå vad konfessionella skolor är behöver man förstå begreppet konfessionens innebörd och dess funktion (2018:14). Dessutom påpekar de att till skillnad från debatten om konfessionella skolor, där ordet religiösa friskolor används som synonymt, finns det tekniskt sätt inga ”religiösa friskolor” i Sverige (2018:14). Vad är då en konfessionell skola? För att förtydliga vad en konfessionell skola är, ska jag använda mig av Skolverkets definition av vad en konfessionell skola är. Enligt Skolverkets regelverk ” *Skolan & kyrkan*” påpekar dem att utbildning samt undervisning för de flesta skolor ska vara icke-konfessionell och det får därför inte förekomma något religiöst inslag. Däremot finns det undantag, nämligen för fristående förskolor och skolor med konfessionell inriktning, med andra ord, konfessionella skolor. Skolverket påpekar att dessa konfessionella inslag får endast förekomma i utbildningen men inte i undervisningen. Detta innebär att skolor med konfessionella inslag får bland annat ha bön, trosbekännelse, välsignelse, predikning och andra former av förkunnelse men endast om de individuella eleverna frivilligt vill delta (Skolverket-10-18). Skolverket har formulerat den här definitionen utifrån Skollag (2010:800). Nu när begreppet konfessionella skolor har blivit definierat är förhoppningen att läsaren finner det lättare att förstå fallet som undersöks.

Med tanke på att religiösa friskolor och konfessionella skolor används synonymt i det materialet som undersöks i den här studien, anser jag att det är lämpligt att förstå när begreppet *religiösa friskolor* förekommer i denna studie har den samma innebörd som begreppet konfessionella skolor så som beskrivet i föregående stycke.

1.4 Partiernas ideologiska tillhörighet

De teorierna som valdes för att representera dessa partier är baserat på vad de själva tillkännager är deras partiideologi. Här finns det exempel i form av citat taget från Kristdemokraternas hemsida med underrubriken *Ideologi och principprogram*:

” Kristdemokraterna är en del av den stora internationella kristdemokratin, världens näst största politiska rörelse. Kristdemokrati står för demokrati bygg på kristen människosyn och värdegrund” (...) (Kristdemokraterna u.å.).

Liberalerna definierar och deklarerar deras partiideologi i det här citatet från deras partiprogram med underrubriken *Inledning*:

” Vi är Sveriges liberala parti. Vårt uppdrag är utifrån liberala idéer ta strid för varje människas frihet att forma sitt eget liv.” (Liberalernas partiprogram 2019).

Dessutom finner vi att Centerpartiet uttalar sig om deras ideologi i detta citat från deras idéprogram *” En hållbar framtid. Våra idéer gör skillnad”* med underrubrik *” En Hållbar Framtid*:

” Centerpartiets liberalism är social, decentralistisk och grön” (Centerpartiets idéprogram 2013).

1.5 Disposition

Uppsatsens disposition börjar med första kapitlet som innehåller uppsatsens inledning, problemformulering samt syfte och frågeställning. I första kapitlet finner man också definitionen av konfessionella skolor och partiernas ideologiska tillhörighet. I kapitel två redogörs tidigare forskning och i kapitel 3 redogörs teorierna i form av den rationalistiska teorin baserat på Strøm & Müllers tre partimål: Policy, Office or Vote. Den andra teorin som är en ny institutionell teori som bygger på att partier är organisationer som bland annat tar de beslut som de tar baserat på deras normer. För politiska partier är normerna partiernas ideologi. Detta är med andra ord är idealtyperna för Kristdemokraternas, Liberalernas och Centerpartiets partiideologi. Idealtyperna kommer operationaliseras med hjälp av ett analysinstrument för att tolka det empiriska materialet. I fjärde kapitlet redogörs det material

jag ska undersöka men där jag diskuterar mitt metodval och dess begränsningar. I kapitel fem presenterar jag och analyserar resultatet kring Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet enskilt och sedan jämför jag dem. I sista kapitlet, vilket är kapitel sex, avslutar jag genom att framföra min slutsats och återkopplar det till studiens syfte, besvarar uppsatsens frågeställning samt ger förslag till vidare forskning.

2. Teoretiska utgångspunkter

I det här avsnittet ska jag redogöra för tidigare forskning om partiers agerande utifrån rationalistiskt perspektiv och sedan för ny-institutionell teori där partier ses som komplexa organisationer med flera mål som de måste uppnå. Anledningen till varför det rationalistiska ska undersökas grundar sig i förståelse att handlingar och val involverar rationalitet och en förmåga att ta beslut (Elster 2009:8–9). Val av ny-institutionell teori grundar sig i förståelse av att partier är i grund och botten organisationer som måste uppnå ett antal mål och för att hjälpa dem göra det har dem normer som ska hjälpa dem styra deras handlingar (Håkansson 2005:80–82).

2.1 Partier som rationella aktörer

John Elster förklarar i sin artikel ”*Interpretation and Rational choice*” (2009) att rationell teori har som mål att föreskriva vad det är som är rationellt för en aktör att göra i en given situation, samt att förklara aktörens beteende genom hypotesen eller teorin om han eller hon följer dessa bestämmelser. Det som menas är att rationella val definieras som relationen mellan handling, önsknings, övertygelse och information (2009:7). Tsebelis argumenterar för att mänsklig verksamhet förutsätter målmedvetenhet och är viktigt för individer samt institutioner för att maximera deras mål. Detta anser han är rationalitets grundantagande (1990:22). Det man finner ytterligare genom analys av Tsebelis är att han påstår att rationalitet är en beståndsdel av beteende. Detta innebär att rationella val ska ses som ett bättre tillvägagångsätt för att förstå sammanhang där en aktörs identitet samt mål är etablerat och där reglerna för samspelet är noggranna och kända för alla aktörer som är med (1990:32–33).

Det man finner genom analys är att Tsebelis syn på rationalitet är ett gensvar till Milton Friedmans argumentation. Friedman påstår att mänsklig handling och deras motivering om vad som är viktigt inte behöver vara realistiskt så länge teorin kan producera förutsägelser som är användbar. För att vidareutveckla är tanken att de teorier som verkligen är viktiga kommer ha antagande som är väldigt orealistiska beskrivningar av verkligheten. Desto mer betydelsefull en teori är, desto mer orealistiskt dess antagande är eller kommer vara. För att en teori ska anses vara betydelsefull måste den vara falsk i dess antagande (1953:14–15).

Friedman påstår att man ska ha en ”som om” tes. Det han menar med det är att utgångsläget ska vara att aktören beter sig ”som om” de vet konsekvenserna av deras beslut (1953:19–20). Tsebelis menar att denna syn på rationalitet och dess förklaring är ofullständig och otillräcklig som förklaring, dessutom leder den till studier av det rationella perspektiv som använder sig av ”som om” argumentet för att göra sanslösa antaganden och leder till att andra forskare avvisar det rationella perspektivet som irrelevant för att förstå verkligheten (1990:32).

Satz & Ferejohn som har samma syn på rationalitet som Tsebelis, påpekar att det rationella perspektivet är som mest kraftfullt när val eller valmöjligheter är begränsat. De menar att teorin får sin legitimitet från intresse som har skapats av systemet eller strukturer och inte från den mänskliga psykologin. Den rationella teorin har sin styrka eller är som bäst när den ska förklara politiska partiers beteende snarare än väljarnas (1994:72). Utifrån det perspektivet, skulle dem påpeka att om jag vill förstå fallet om den politiska ståndpunkten kring konfessionella skolor, ska jag undersöka Kristdemokraternas, Liberalernas samt Centerpartiets politiska sammanhang kring dem (konfessionella skolor), vilket jag har för avsikt att göra i denna studie. På samma bana som Satz & Ferejohn, finner man att Bengtsson & Hertting påstår att situationens logik är det som är centralt för det rationella perspektivet. De menar att aktörer agerar utifrån en tunn rationalitet, d.v.s. att för det mesta agerar aktörer för en anledning som påverkas av sociala mekanismer (2014:708).

Browne i hans artikel ” *Testing Theories of Coalition Formation in the European Context* ” (1971) är inne på samma spår fast när det gäller koalitionsbildning. Han argumenterar att koalitioner minskar problemet av perfekt information eftersom alla politiska aktörer har tidigare kunskap kring hur mycket parlamentariska röster det behövs för att insättas i regeringen, samt hur många platser (sittplatser i ett parlament) som finns tillgängliga. Detta innebär att om aktörerna känner sig manade att bilda minimal segrande koalitioner, då kommer de i förväg till förhandlingen veta vilka sammansättningar som kommer att få fram den (vinnande koalitionen) (1971:405). Det motsatta kan dock sägas när det gäller valarenan

eftersom information om vad väljarna vill kan vara mindre tillgängligt. Detta innebär att det egentligen är svårt för partier som söker röster att veta hur väljarna kommer reagera när man ändrar ståndpunkt i en sakfråga. Bengtsson & Hertting skulle argumentera att eftersom valarenan är mindre strukturerad än koalitionsbildning för en regering blir det svårt för aktörerna att göra strategiska val (2014:709–711).

Utifrån det som har diskuterats ovan utgår jag ifrån att när partier ska fatta ett beslut måste de veta hur de ska göra det och det innebär att de måste beräkna nackdelarna samt fördelarna med den strategi som de väljer att ta. Anledningen till det är att aktörer vet vilka mål de vill uppnå samt att de har en uppfattning om hur en strategi eller tillvägagångssätt kan hjälpa dem uppnå detta mål. Dessutom är jag medveten om, utifrån det som har framförts, att aktörer måste fatta beslut i en komplex omvärld där man måste ta flera aspekter i beaktning, till exempel väljare, andra partier och även det egna partiet.

2.2 Partier som enhetliga rationella aktörer

Även om partier och deras handlingar adresseras som enhetliga aktörer, är dem en uppsättning av flera aktörer. Detta innebär att om man vill förstå vilka det är som tar besluten, måste man veta exakt vilka det är som tar besluten (Thelen 1999:378). Det är sällan så att i ett demokratiskt samhälle är det endast en person som tar alla beslut, detta är särskilt sant i den svenska partipolitiska kontexten där beslut tas på partikongress eller partistämman. Partier är ett kollektiv av aktörer och det innebär att när de ska välja ett tillvägagångssätt eller en strategi är det beroende av interna uppfattningar och preferenser samt deras förmåga att lösa konflikter (Scharpf 1999:58–59). Andeweg & Thomassen påpekar att för det mesta klarar sig politiska partier bra när det gäller att harmonisera de interna uppfattningar och preferenser. De påpekar att detta kan ha att göra med att individer i ett parti delar samma ideologiska övertygelser men också hur partiet väljer dem som ska vara med i partiet. Dessutom har partier institutionaliserade mekanismer för att lösa konflikter, allt från ett diktatoriskt ledarskap till majoritetsröstning, så som i svenska partiers fall (2011:658–659).

Om man ska se partier som ett kollektiv av aktörer måste man ta sig an två överdrivna ståndpunkter. Den ena ståndpunkten är att man erkänner endast individerna inom kollektivet och med den här ståndpunkten innebär det att om man vill analysera ett parlamentariskt röstningsbeteende, måste man ta i beaktning varenda individuell riksdagsledamot som en

aktör i sig själv, vilket skulle vara en tidskrävande bedrift för denna uppsats. Den andra ståndpunkten är att kollektivet ska ses som ett självständigt väsen. Detta skulle innebära att stater också ska uppfattas som människor (Wendt 1999:215–217). Istället är utgångspunkten i den här uppsatsen, och vilket man finner genom analys av Laver & Scofield, är att även om partier inte är enhetliga aktörer i den hårdragna form, så är det fördelaktigt att behandla dem som sådant, särskilt när man pratar om koalitioner (1998:26). För precis som Pedersen påpekar, och vilket jag finner stämma in för min studie, kan de flesta partier ses som enhetliga aktörer. Anledningen till det är för att det är praktiskt, eftersom det tillåter en att analysera en stor mängd fall och för det andra, förlitar sig sådana här typer av studier på mätning av partiets policypositioner. Detta innebär att partier behandlas som enhetliga aktörer när de håller en viss ståndpunkt i en viss fråga (2010:741–746). Det ska påpekas att även om partier framstår som enhetliga aktörer när de håller en viss ståndpunkt i en policyfråga, det betyder inte att de är fria från konflikter. Det kan lika väl vara så att det har varit en konflikt inom partiet kring en sakfråga innan den blir en del av den officiella partipolitiken (Strøm 1994:116,119–125).

2.3 Partiers rationella mål Policy, Office or Vote

Vad vill partier uppnå? I den här studien utgår jag ifrån Strøm & Müllers tre partimål, *policy*, *office or vote*. Politiska partier hamnar i situationer där de måste göra tuffa val och avväga mellan det ena vägvalet eller det andra. Strøm & Müller påpekar att dessa tre mål är det partier behöver ta i beaktning när de ska ta ett beslut (1999:3–4).

När ett politiskt parti är *policy seeking* innebär det att partiet söker att maximera dess påverkan på politiken. Inom *policy seeking* modellen handlar det om att ta en ståndpunkt i olika sakfrågor som är kopplat till politik. Policy handlar om att partier försöker få igenom sin politik. Ett politiskt parti når framgång om den politik de bedriver lyckas ändra den offentliga politiken till sin favör eller förhindrar att förändringen missgynnar en (Strøm & Müller 1999:7). Det man finner genom analys av Strøm & Müller är att partier kan offra en viss ståndpunkt om de ombeds att stödja en annan politik som avviker från deras tidigare position i den frågan. Till exempel om Liberalernas och Centerpartiets tidigare policy var *för* konfessionella skolors nyetablering, kan de bli ombedda att lämna denna ståndpunkt för att stödja en annan politik (1999:7). Uppoffrandet av en viss politik brukar ske i förhandlingar mellan politiska partier i regerings- eller lagstiftande koalitioner. Det kan uppstå två

motstridigheter när man söker policy, det ena är att partiet kan förbättra det rådande läget genom att delta i en koalition eller ett avtal, men genom att acceptera avtalet leder det till att partiet offerar en kärnständpunkt. Dessa typer av avtal kan uppfattas som en politisk vinst eller som en förlust (Strøm & Müller 1999:7). Policy seeking innebär alltså förhandling och kompromissande. Det man finner ytterligare genom analys av Strøm & Müller är att politiska ledare kan sträva efter vissa policymål eftersom de anser att det kan gynna dem på andra sätt eller för att de verkligen tror på dem och att de är ideologiskt övertygade om målen. Policy seeking ska därför ses som ett komplement till *office seeking* som innebär att partier försöker erövra den verkställande makten för att påverka policyn (Strøm & Müller 1999:7).

Office-seeking innebär att ett politiskt parti vill maximera kontrollen över det verkställande ämbetets förmåner. Strøm & Müller påpekar att i grunden vill partier vinna val eftersom valvinst, särskilt i parlamentariska demokratier innebär att man kontrollerar regeringen. Om det inte går att kontrollera eller vinna regeringsmakten, då vill man i alla fall kontrollera den så mycket som möjligt (1999:5). Det man finner genom analys av Strøm & Müller är att anledningen till varför partier går med i en koalition eller avtal är för att de belöningar som kommer med att kontrollera den verkställande makten är i sig själv värdefull. För det andra är kontroll över den verkställande makten värdefullt eftersom det ger möjligheten att påverka politisk output. Det verkställande ämbetet kan vara av nytta till politiker inför framtida val (1999:6). Kontroll över ämbetet kan vara av nytta i sig själv, eller ha ett befrämjande värde eller vara värdefull för valseger samt värdefullt för att få igenom sin politik. Kontroll över den verkställande makten ökar effektivitet för genomförandet av sin politik samt succé i framtida val. Generellt sett så har ett parti större möjlighet att få igenom sin politik om de sitter i makten. Däremot tiden i makten innebär att man blir belastad med ansvar, vilket är till mindre fördel valmässigt (Strøm & Müller 1999:6). Att inneha regeringsmakten kan alltså också kosta för ett parti.

Vote-seeking handlar om att ett politiskt parti vill maximera antalet röster, med andra ord få så mycket röster som möjligt. Detta gör man bland annat genom att formulera politik som kommer eller vilket man tror, kommer leda till flest röster vid valet (Strøm & Müller 1999:8). Strøm & Müller menar att maximering av röster inte är värdefullt i sig utan endast kan vara av befrämjande syfte för att få igenom politik (policy) eller erhålla regeringsmakten (office) Anledningen är att partier endast söker röster för att erhålla inflytande över politik, är det belöning som kommer från ämbetet eller både och (1999:9).

2.4 Partier som organisationer styrda av institutioner

Utifrån det som har framförts tidigare, särskilt kopplat till partiers förmåga att agera rationellt inom de sociala mekanismer de befinner sig i, finner jag det påtagligt samt relevant för denna studie att undersöka partiers organisatoriska kontext. Anledningen till det är att, och som Panebianco påpekar, är att partier är organisationer. De är organisationer i den mening att dem i grund och botten är en samling av människor som jobbar tillsammans för att uppnå ett visst mål. Enligt detta perspektiv, om partier först och främst är organisationer behöver man se på partiers verksamhet, aktiviteter, allianser och maktkamper som sker mellan aktörerna som styr partiet (1988:103–104). Det man finner ytterligare genom analys av Panebianco är att tiden när partier var ett ideologiskt verktyg för en grupp i samhället är borta. Nu existerar partier för att de som styr partiet ska ha fortsatt kontroll över organisationen. I samma veva menar han att det inte är agerande eller handlande som är viktigt för partiet, utan det är överlevnad (1988:103–104).

Schumacher et al perspektiv, bygger också på det organisatoriska perspektivet, påpekar att det är maktbalansen mellan partiledningen och partiaktivister som påverkar hur ett parti agerar av påtryckning från omgivningen (2013:464). De menar att allt beror på vem som har makten i ett parti mellan dessa grupper. Om det är partiledningen som har mest makt, och det finns lite möjlighet för vetoröstning från partiaktivister, agera dem och ändrar position beroende på om de har förlorat ämbetet eller utifrån vad medianväljare vill. Partier som styrs av partimedlemmar, vilket innefattar att besluten som tas görs av medlemmar på lokal, regional samt national nivå, finns det större chans att man ändrar ståndpunkt utifrån partiväljarna (2013:465). De följer inte Panebiancos linje som säger att partier kan offra valseger och regeringsmedverkan så länge det för makthavarna inom partiet innebär att partiet lever kvar och fortsätter som vanligt (1988:87)

Ett annat perspektiv inom organisatoriskt perspektiv betonar att aktörers, d.v.s. partiers tänkande och agerande är begränsat och fastkopplat till det politiska spelets regler. Partier har interna regler samt informella regler som är viktiga. Detta innebär också att partier ses som en trög organisation som har svårt att ändra sig (Norris & Lovenduski 2004:90). Där tunn rationalitet ser aktörers handlingsutrymme som begränsad på grund av sociala mekanismer, skulle argumentet vara att visserligen är det så att partier har begränsat handlingsutrymme,

men det är för att partier följer deras egna normer om vilken handlingsplan som är passande. Partierna anser att de har en viss karaktär och finner därför lämpligt att agera på en viss situation som vi (partiet) står inför (Håkansson 2005:80–81). Håkansson påpekar att alla inom partier anses vara bundna till partiets normer särskilt vad det gäller det som är rätt eller fel. Antagandet då är att stora förändringar för att vinna val är väldigt osannolikt, om inte omöjligt eftersom partiets ledning, aktivister samt medlemmar tänker på ett institutionaliserat sätt (2005:81). Det man finner genom analys är att partier ser ut på sådant sätt eftersom de grundläggande normer som har antagits av organisationen har skett genom överenskommelse vid olika tidpunkter inom partiets historia, till exempel vid partikongress/stämma. Där har man fastslagit de lämpligaste sätt att se på olika frågor och agera (Svensson 1994:33). Utifrån det som har diskuterats om organisationsperspektivet, är det som ska undersökas partier som institutioner. Anledning till det är att det perspektiv som Panebianco bland annat förespråkar kräver insikt i partiets maktspel som man inte kan få genom att analysera bland annat partiets program eller koalitionsöverenskommelse. Dessutom lämnar det väldigt lite plats för partiets agerande som ett kollektiv, utan det tolkar all form av handling som ett maktspel. Institutionsperspektiv har inte samma utgångspunkt när det gäller maktspel och även om den också anser att handlingsutrymmen är små, förnekar den inte möjligheten för partier att agera, utan menar att det är deras normer som påverkar hur man agerar kring en politisk ståndpunkt. Mitt utgångsläge i den här studien är att dessa normer är just partiets ideologier och finner det därför intressant att undersöka den aspekten när det gäller Kristdemokraternas, Liberalernas och Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor

2.5 Partiets styrande institutioner- ideologier

I detta avsnitt ska jag presentera en sammanfattning av kristdemokratin och liberalismens idealtyp. Anledningen för detta, och vilket jag har nämnt tidigare, grundar sig i förståelsen att partier också är organisationer och det som styr organisationers handlingar är deras normer. Med hjälp av normerna kan de formulera vilka handlingsplaner man ska ta. Dessa normer, i politiska partiets fall, är ideologier. Det är därför jag har använt mig av idealtyper på de ideologier som de tre politiska partierna säger sig tillkännage. Den andra anledning är att partierna inte följer de ideologier som de säger sig följa från A till Ö, utan dem har påverkats av andra idéer. Däremot att försöka fånga varenda idétanke som en komplex organisation som

politiska partier kan inneha är tids och resurskrävande och kan inte utföras i den här uppsatsen. Dock är det rimligt att analysera utifrån vad de själva tillkännager (Håkansson 2005:80–81).

Även om det är tre partier som jag undersöker, kommer jag endast presentera och sammanfatta två idealtyper, nämligen kristdemokratin och liberalism. Anledningen till det är att både Liberalerna och Centerpartiet tillkännager att deras ideologiska grund är liberalism. Däremot kommer alla tre partier ha sin egen analysfigur.

3 Idealtypisk kristdemokrati

I figur 1 sammanfattas idealtyp för kristdemokratin. I figuren finner man en kartläggning på de grundläggande aspekterna av kristdemokratin. En kvalitativ innehållsanalys av Kristdemokraternas ideologi och principprogram (partiprogram), debatter/motioner i riksdagen och de tre rikstäckande tidningar där Kristdemokraterna eller en partirepresentant uttalar sig om konfessionella skolor ska jämföras med idealtypen kristdemokratin.

Figur 1. Kristdemokratin

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild	<i>Person</i>	<i>Gemenskap</i>
Strategi	<i>förvaltarskap</i>	<i>Subsidiaritetsprincipen</i>
Utopi	<i>solidaritet</i>	<i>Social marknadsekonomi</i>

3.1 Dimension- Människa

Verklighetsbild: Kristdemokratins uppfattning av människan är att hon är en *person*. Det som menas med att människan är en *person* är att de har ett värde i sig och att människa som väsen är viktigt. Människan är en person men inte bara en individ i sig själv, utan människan är en del av samhället vilket innebär att människan som individ också är en del av olika gemenskaper, till exempel familj, skola, jobb och det generella samhället. Vissa av dessa gemenskaper har individen valt själv och andra har den blivit tilldelad, till exempel dess

familj. Inom kristdemokratien anses dessa gemenskaper vara viktiga för personen men också för personens utveckling (Accetti 2019:89; Pombeni 2000:296–297). Inom kristdemokratien anser man att personen har ett värde i sig och har en fri vilja. Däremot är människan också ofullständig vilket gör att människan har brister som gör att den kan göra oavsiktliga misstag och även onda val. Accetti påpekar att enligt den här synen anses människor vara rationella och har kapacitet att göra det som är gott samt moraliskt riktigt men det betyder inte att de alltid lyckas (Accetti 2019:67). Det man finner ytterligare genom analys av Accetti är att eftersom människor är ofullständiga förtjänar de en andra chans när de har gjort fel men de måste också ta ansvar för deras handlingar (2019:70).

Strategi: Inom kristdemokratien anses att människa bör *förvalta*. Med *förvaltenskap* innebär det att människan ska förvaltas på bästa sätt för det som är allmän gott. Även om en person har rätt till sina privata ägodelar och har rätt att ta del av dem resurser som finns i världen, innebär inte det att människa har rätt att missbruka det, utan man behöver förvalta det (Accetti 2019:142, 144–145). För att vidare utveckla innebär det att människan förvaltar dem resurser de har med vishet, disciplin samt beräkning. Accetti påpekar att inom kristdemokratien är man kritiskt till hur den industriella revolutionen teknologiska fynd användes hänsynslös av människor. Istället ska människor använda sig av, bland annat teknologin för att förvalta världen och till och med göra den bättre (2019:167). Människa har en skyldighet att beskydda det gemensamma hemmet, alltså världen, genom att på ett hållbart och integrerat sätt undvika att förstöra miljön, skapa konflikter och en svag ekonomi (Accetti 2019:167–168).

Utopi: Det ideala tillståndet (utopiskt) för kristdemokratien är en där det råder *solidaritet* bland människor. Utgångsläget för kristdemokratien är att människan som person har ett okränkbart värde. Detta innebär att alla människor i världen erhåller denna okränkbara värdighet (Accetti 2019:54–55). I och med att denna värdighet gäller för andra människor så väl som en individ, innebär det att människor är bundna tillsammans och har samma mål, nämligen möjligheten att leva ett värdigt liv. Precis som med förvaltenskap är logiken att man tar sitt eget ansvar och samarbetar för att kunna hjälpa sina medmänniskor till ett bättre liv (Accetti 2019:60–61).

3.1.1 Dimension- Samhälle

Verklighetsbild: Det som kännetecknar kristdemokratien är att samhället är en *gemenskap*. Människan är inte en ö, utan människan är en social enhet som hålls ihop genom positiva

lagar, vilket är lagar skapad av människor. Dessa positiva lagar är en applicering av de generella principerna av naturrätt till en särskild bestämd historisk kontext (Accetti 2019:81). Inom kristdemokratin anses människor internt organiserade och innehåller naturliga gemenskaper som strålar utåt från människan. Med andra ord, människan är inte en homogen individ, den är en skild men ändå en fundamental samt integrerad del av olika mindre gemenskaper. Dessa gemenskaper som människor kan tillhöra, och vilket nämndes i dimension människans kategori **verklighetsbild** är familjen, jobb, skola, förening och det generella samhället (Accetti 2019:82,89; Pombeni 2000:296–297). Accetti påpekar att inom kristdemokratin är människan och samhället, d.v.s. gemenskapen väldigt djupt sammanvävt och är en av grundprinciperna ideologin. Vidare påpekar han att det är en del av ideologins människosyn som kallas för personalism (Accetti 2019:61–62.) Gemenskaper är där människor utvecklas och den gemenskap individer får anses vara väldigt viktigt för deras utveckling och det goda i livet som är familjen. Det är en av anledningarna till varför familjen är så viktigt inom kristdemokratin och är en av fyra punkter som kristdemokratiska partier försvarar och talar om i allmänna debatter (Accetti 2019:69).

Strategi: Det sättet man anser att samhället bör drivas samt förändras inom kristdemokratin är genom det man kallar för *subsidiaritetsprincipen*. *Subsidiaritetsprincipen* innebär att samhället ska konstruerats nedifrån och uppåt. Detta innebär att individer, familjer och olika grupper ska själv ta hand om resurser. Med andra ord inom ens egen sfär ska man kunna ta beslut och vara självständigt från statens inblandning (Larsson 2014:124). Det man finner genom analys är att staten endast ska involvera sig i de lägre enheterna om det är för att stödja dem så att de uppnår deras uppgifter samt om det är beslut som behöver tas på högre nivå, till exempel nationens säkerhet. Dessutom får inte staten ta ifrån de lägre enheter deras uppgifter och eget ansvar. Larsson påpekar att subsidiaritetsprincipen ska tolkas som en regel av decentralisering och autonomi för de lägre instanserna (2014:124).

Utopi: Det ideala tillståndet för samhället är när det råder en *social marknadsekonomi*. Det man finner genom analys av Heywood påpekar han att inom kristdemokratin har man varit kritiskt till *laissez-faire* kapitalism, men att den inte har förkastats helt och hållet. Istället har argumentet varit att man behöver ett tredje alternativ till kapitalism och socialism (2017:81). Tanken är att statligt ingripande ska ske för att beskydda nystartade företag samt industrier från hård internationell konkurrens. För att vidare utveckla, ekonomin ska vara strukturerad efter liberala marknadsprinciper och vara fri från statligt ingripande men som drivs vid sidan av en omfattande välfärd för arbetare och sociala tjänster för sårbara grupper. Det som är

centralt för ett samhälle som har nått tillståndet av en social marknadsekonomi är förening av marknadsprinciper och konkurrens. Detta är viktigt inom kristdemokratin, eftersom ett sådant samhälle skulle leda till social sammanhållning och solidaritet (Heywood 2017:81–82).

3.2 Idealtypisk liberalism

I figur 2 sammanfattas idealtyp liberalism. I figuren finner man en kartläggning på de grundläggande aspekterna av liberalism. En kvalitativ innehållsanalys av Liberalernas partiprogram, debatter/motioner i riksdagen, Liberalernas partitidning och de tre rikstäckande tidningar där Liberalernas eller en partirepresentant uttalar sig om konfessionella skolor ska jämföras med idealtypen liberalism. Detsamma gäller Centerpartiet där deras idéprogram, debatter/motioner i riksdagen, partitidning samt de tre rikstäckande tidningar där Centerpartiets eller en partirepresentant uttalar sig om konfessionella skolor ska jämföras med idealtypen liberalism.

Figur 2. Liberalism

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild	<i>Rationell</i>	<i>Individualistisk</i>
Strategi	<i>Valfrihet</i>	<i>Gradvis förändringar</i>
Utopi	<i>Individuell frihet</i>	<i>Marknadsmekanismer</i>

3.2.1 Dimension- Människa

Verklighetsbild: Det som kännetecknar liberalism och dess olika inriktningar är uppfattning eller delvis uppfattningen om att människan är *rationell*. Detta innebär att det finns en tilltro till att människor eller, bättre sagt individer har en egen förmåga att bedöma deras eget intresse och avväga konsekvenserna för olika handlingar. Tanken är om individer är rationella innebär det att de har förmåga att påverka politiken genom deras val. Människan är också jämlik och det innebär att alla individer ska ha samma rättigheter att påverka deras liv baserat på det de anser vara rationellt enligt deras egen bedömning (Larsson 2014:34). Även om

människor är jämlika är de också olika eftersom de är individer. Inom liberalism finns det en betoning om att bara för att människor är jämlika ska de inte alltid behandlas som lika. Syftet med det är för att undvika ett kontrollsamhälle som riskerar att uppstå när man behandlar alla lika eftersom det inte tillåter individer att leva sitt liv som de vill. Det man finner genom analys av Larssons litteratur ”*Politiska ideologier i vår tid*” (2014) och Heywoods litteratur ”*Political Ideologies: An Introduction*” (2017) är att liberalister har varit medvetna om ”massans okunnighet” och hur det kunde förhindra människors möjlighet att kunna rationalisera och bedöma det dem själv vill och kunna försvara deras rättigheter. Det är därför man inom liberalism är positivt inställd till människans personliga utveckling genom utbildning för att kunna maximera förmågan att resonera och värna om ens rättigheter (Heywood 2017:68; Larsson 2014:34).

Strategi: Inom liberalism är strategin att förse människor med *valfrihet*. Detta är baserat på tron att om individualitet är viktigt, vilket gör att det är naturligt att engagera sig till individens frihet. Individens valfrihet är av högsta värde och ger individer möjlighet att välja samt följa deras eget intresse. Med andra ord, individer ska kunna välja sin egen livsplan och sitt eget konsumtionsmönster. Valfrihet anses bidra till människors personliga utveckling och blomstring, vilket i sin tur leder till ett bättre samhälle (Heywood 2017:28–29). Larsson påpekar att ett sätt för liberaler att vissa hur pass viktigt valfrihet är för individen är genom krav på starka garantier för individers fri- och rättigheter (2014:35). Det man finner genom analys är att Bellamy skulle påpeka att liberalister är för ett ramverk som möjliggör för individer att fullfölja de intressen som de själv vill (1999:27).

Utopi: I dimensionen människa är det ideala tillståndet (utopiskt) där det råder *individuell frihet*. Detta innebär att individen är fri att bestämma själv vad den vill göra med sitt liv och med dennes medel. Inom liberalism har det funnits två inriktningar när det gäller frihet. Den negativa friheten och den positiva friheten. Den negativa friheten innebär att det inte finns några hinder för individen att göra som den vill så länge denne inte inskränker någon annans rättigheter. Den positiva friheten innebär att individen har frihet när det gäller personlig utveckling och mänsklig blomstring (Heywood 2017:29–30).

3.2.2 Dimension- Samhälle

Verklighetsbild: Samhället är *individualistiskt* och detta innebär att den individuella människan ses som den främsta sociala enheten och eftersom individen är den främsta sociala enheten ska dess fri- och rättigheter vara första prioritet. Både Larsson & Bellamy påpekar att eftersom inom liberalism är den individuella människa den främsta sociala enheten, ska de politiska beslut som fattas ha som syfte att främja eller leverera människor mer möjligheter att leva ett fritt liv (1999:27; 2014:35). Bellamy argumenterar ytterligare att inom liberalism är tanken att staten ska garantera människor deras fri- och rättigheter och beskydda dem från inskränkningar mot deras fri- och rättigheter. Det förväntas även av staten att förse människor med socialt skydd men bara för att privilegiera den individuella människans utveckling (1999:26). Larsson påpekar att inom liberalism är man dock försiktig, och till och med skeptiskt till kollektiva lösningar eftersom det kan leda till en maktkoncentration vilket kommer inskränka på människans individualitet (2014:35).

Strategi: Liberalisms strategin för att uppnå samhällsförändring är *gradvis förändring*. *Gradvis förändring* av samhället anses av liberalism vara den överlägsna strategin för att uppnå förändring i samhället istället för till exempel revolutioner. Anledningen till det är för att redan så tidigt som 1800-talet såg man hur den franska revolutionen misslyckades och det blev ett varnande exempel. Detta trots att början av den franska revolutionen genomsyrades med liberala idéer men slutade i militär diktatur och krig. För dem som var reformister blev den ryska revolutionen också ett avskräckande exempel (Larsson 2014:35). Med andra ord är tanken i liberalism att någon annan strategi utom gradvis förändring leder till våld, men med gradvis förändring av samhället möjliggör det för samförstånd och demokratiska metoder samt samhällsförändring. Det ska dock tilläggas att det är inte helt stängt för användning av revolutionära metoder samt politiskt våld. Detta är tillåtet för att störta en diktatorisk regim och sedan tillsätta demokratiska institutioner (Larsson 2014:36).

Utopi: Historiskt inom liberalism har det funnits en outtömlig utvecklingsoptimism och framstegstro. Det innebär att med liberalism kom nytänkandet inom vetenskapen och politik, som skulle leda mänskligheten till fullkomlighet. Det man finner genom analys är att den tron på outtömliga framsteg blev svårare om inte omöjliga att uppnå (Larsson 2014:42). Däremot finner man att även om idealet på den perfekta samhällsordningen släpps finns det en stark tilltro på att *marknadsmekanismer* är det bästa alternativet. Med det menas att marknadsmekanismer ses som det mest effektiva instrumentet för individer att uppnå deras

önsknings. Kapitalism och den fria marknaden tillåter individer att på ett maximalt sätt välja som de själva vill. Dessutom tillåter den fria marknaden individer att göra dessa individuella val av preferenser med så lite inskränkning och tvång från staten som möjligt (Heywood 2017:45–46; Larsson 2014:148). Det man finner ytterligare genom analys av Larsson är att han skulle påpeka att anledningen till att ett samhälle med marknadsmekanismer anses vara det mest åtråvärda för att det anses vara det mest effektiva sätt att maximera individens frihet, så som beskrivet i dimension människa gällande utopi (2014:34–35, 148).

4 Metod & Material

I det här avsnittet av uppsatsen presenteras metoden som ska användas i studien. Det börjar med en presentation av den kvalitativa innehållsanalys som metod. Därefter presenteras analysverktygen som kommer användas för att operationalisera de tre partiernas styrande institutioner, nämligen ideologierna. Sedan följer diskussionen om uppsatsen som en fallstudie. Diskussionen om fallstudie följs därefter av en granskning av metod sedan en diskussion om uppsatsens validitet och reliabilitet. Efter diskussionen om validitet och reliabilitet presenteras materialet som ska undersökas och efter det ett avsnitt om uppsatsens avgränsningar. Sist presenteras ett avsnitt om uppsatsens operationalisering.

4.1 Kvalitativ innehållsanalys

Kvantitativ innehållsanalys handlar om att räkna samt mäta förekomsten av vissa händelser i en text och på ett metodiskt sätt tillämpa mätningen på samhällsvetenskapliga texter. Syftet med innehållsanalys som metod är att kvantifiera eller räkna upp något specifikt i texten som är kopplat till forskningssyftet (Bergström & Boréus 2012:50). Innehållsanalys syftar också till att inkludera varje analys som har som syfte att beskriva textinnehåll och oftast så görs det en särskiljning mellan kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys (Bergström & Boréus 2012:50). Bergström & Boréus påpekar att *kvantitativ innehållsanalys* ska ses som en metod för att mäta eller räkna något i texter eftersom förutsättningen är att mängd eller antal förekommer i större eller mindre utsträckning i texter och det påvisar något utanför texterna. Det man finner ytterligare genom analys är att det är det som sägs uttryckligt som mäts eller

räknas. *Kvalitativ innehållsanalys* är en metod för att systematiskt beskriva innebörden av kvalitativa data genom att stegvis kategorisera delar av ett material med hjälp av ett kodschema. Metoden används också för att föra analyser där kvantifiering ingår men mer komplexa texttolkningar behövs (2012:50). Det man finner genom analys av Bergström & Boréus litteratur ”*Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*” (2012) är att särskiljningen mellan kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys ska ses som relativ och inte absolut. Anledningen till det är att om räknandet eller mätandet är mer synligt och avancerat, då är det mer kvantitativt jämfört med om räknande samt mätande är underordnat (2012:51).

Krippendorf (2004) skulle instämma i att skillnaden mellan kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys är liten men till skillnad från Bergström & Boréus menar han att all läsning av text kvalificeras som kvalitativ även om datorer används för att räkna ut stor mängd av texter för att producera algoritmer. Detta brukar vara fallet när man använder sig av kvantitativ innehållsanalys men det som händer är att den kvalitativa delen försvinner (2004:16). Istället för det, menar Krippendorf, att den kvalitativa metoden eller tillvägagångssättet skulle ge alternativa sätt att systematiskt undersöka texter (2004:16). Det man finner genom analys av Bergström & Boréus skulle dem påpeka att det ”alternativa sätt” som Krippendorf talar om innebär att kvalitativ innehållsanalys använder sig av mer komplicerade tolkningar av texter. Det man finner ytterligare genom analys av Bergström & Boréus är att de komplexa tolkningar som kvalitativ innehållsanalys tillåter kan endast göras av människor (2012:51). Genom att göra komplicerade tolkningar av texten innebär det att det läggs större betoning på subjektiv förståelse av textens delar, helhet samt kontext vilket gör att man kan ta hänsyn till innehållet i texten som är explicit men också gömd. Utifrån det som har nämnts ovan om människor och komplicerade tolkningar, finner man genom analys av Hsieh & Shannon (2005) att kvalitativ innehållsanalys uppfattas som en forskningsmetod som använder sig av subjektiva tolkningar av texters innehåll men samtidigt tillämpas regler för själva analyseringen eller kodning av texter (2005:1278). I ljuset av det som har redogjorts i detta metodavsnitt, ska jag i denna studie använda mig av kvalitativ innehållsanalys som Bergström & Boréus beskriver, vilket innebär att man gör textanalyser vars syfte är att göra komplexa tolkningar istället för att räkna eller mäta. Dessutom ska jag också beakta Hsieh & Shannons argument i min metod angående att kvalitativ innehållsanalys kan användas för att undersöka textens delar, helhet och kontext som också är en aspekt av att göra komplexa och avancerade

tolkningar som jag syftar till att göra (Bergström & Boréus 2012:51; Hsieh & Shannon 2005:1278).

När det gäller operationaliseringen av Kristdemokraternas, Liberalernas samt Centerpartiets respektives parti ideologier, vilket har diskuterats tidigare i uppsatsen och i avsnittet om operationalisering, är idealtyper konstruerat utifrån vad partierna själva tillkännager som deras ideologiska tillhörighet. Jag kommer däremot inte använda mig av Marie Demkers analyschema som hon använder sig av i hennes avhandling ”*I Nationens intresse? Gaullismens partiideologi 1947–1990*” (1993) till fullo.

Analys kommer att ske utifrån två olika teorier. Det ena kommer handla om partiets styrande institutioner, nämligen partiernas ideologier, och utgå från idealtypiska ideologier.

Analysens syfte ska syfta till att operationalisera dessa partiets ideologiska idealtyper för att förstå vad det är för mål partierna vill nå från ett ideologiskt perspektiv. Den andra teoretiska utgångspunkten ska utgå ifrån partiernas rationella mål. Policy, Office or Votes baserat på Strøm & Müllers teori om partiagerande.

Marie Demker undersöker i hennes avhandling de franska gaullistpartiers ideologiska idealtyper med hjälp av polära idealtyper (1993:70–71). Det man finner genom analys av Demkers litteratur är att hennes analyschema är indelat i dimensioner och kategorier. Dimensionerna, består av ”*människa, samhälle, omvärlden*” och kategorierna av ”*verklighetsbild, strategi, utopi*”. Demker menar att dessa dimensioner samt kategorier kan likställas med frågorna: *är-bör-gör* och kallas för den ”logiska kedjan” (1993:69). Nedan finner man exempel på dessa dimensioner och kategorier.

4.1.1 Människa och Samhälle

Det man finner genom analys av Marie Demkers litteratur är att valet av dimensionernas uppdelning ”*människa, samhälle, omvärld*” har sina rötter i den klassiska varianten inom partiideologiforskning, vilket är ”*människa, stat, system*” (Hermansson 1984:29).

Dimensionerna ”*människa, samhälle, omvärld*” tillsammans med kategorierna ”*verklighetsbild, strategi, utopi*” har sin grund, och vilket har nämnts tidigare, kan likställas med frågorna *är-bör-gör*. Varje ideologi har en föreställning av hur människan är, hur

samhället bör vara och hur partiet uppfattar den internationella omgivningen, vilka principer som ska råda i den internationella sfären samt hur den egna staten eller andra aktörer ska göra för att uppnå det (Demker 1993:68–69). I denna studie kommer jag inte använda mig av dimensionen ”omvärld”. Anledningen är att den inte bidrar till vetskap om Kristdemokraternas, Liberalernas och Centerpartiets agerande kring konfessionella skolor i den svenska kontexten, vilket är den här studiens främsta intresse.

När det gäller dimensionen *människa* och ideologins människosyn handlar det om vilka karaktärsdrag/egenskaper människan tillskrivs, vad är det för roll människor har i samhället samt hur människor bör ha det (Larsson 2014:25; Demker 1993:69). Dimensionen *människan* kan informera om hur Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet ser på aktörerna i och omkring konfessionella skolor. Ett exempel på aktörer kan vara föräldrar, lärare eller elever som förekommer i materialet som ska undersökas gällande Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet. Dimensionen *människa* analyseras med utgångspunkt i tre kategorier, nämligen *hur människan är, (verklighetsbild) vad ska människan göra (strategi) samt hur ska dem ha det (utopi)*. Sättet man gör det är genom att ställa frågor till materialets innehåll, till exempel *vilka karaktärsdrag/egenskaper tillskrivs människan? (verklighetsbild) Vilka valmöjligheter samt handlingsvägar ska människan erbjudas? (strategi), vad är tanken att människan ska uppnå med konfessionella skolor? (utopi)* (Demker 1993:68–70).

Det man finner genom analys av Demkers litteratur är att dimensionen *samhälle* handlar om ideologiernas syn på hur samhället ska se ut, hur det borde ser ut, vad som bör göras och vilka strategier som ska tillämpas för att uppnå målet (1993:67). Dimensionen *samhälle* analyserar partiernas (KD, L, C) syn på samhället, till exempel vad samhällets uppgift är och hur samhällets strukturer bör ser ut. Den analyserar också vilka politiska strategier man ska använda sig av för att uppnå det ”perfekta” samhället (Demker 1993:67–69). I denna studie tjänar dimensionen *samhälle* till syfte att undersöka hur och om partiernas syn på samhället speglas i deras agerande mot konfessionella skolor. För att kunna undersöka detta kommer jag att beakta vilka mål som uttrycks när partierna uttrycker sig om hur de ser på skolans uppdrag.

4.1.2 Verklighetsbild, strategi, och utopi

Figur Analysschema/mall

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild		
Strategi		
Utopi		

Analysschemat, vilket jag har illustrerat tidigare i studien (se teoriavsnitt), och vilket jag nämnde tidigare, har jag hämtat ifrån Marie Demkers analys ”*I Nationens intresse? Gaullismens partiideologi 1947–1990*” (1993) är grundat i frågorna *är-bör-gör* samt dimensionerna *människa* och *samhälle*, vilket jag också har nämnt tidigare (Hermansson 1984:29). Ser man till analysmallens vertikala axel finner man ideologiernas (1) *verklighetsbild*, (2) *strategi*, (3) *utopi*. Indelningen är sådan eftersom den fångar in ideologiernas drag inom de tre kategorierna där det kontrolleras av frågorna: *är-bör-gör* (Demker 1993:67–71). Idealtyperna, vilket jag har påvisat tidigare i studien (se teoriavsnitt) kommer vara kristendemokratins uppfattning på hur samhället och människan uppfattas (*är/verklighetsbild*), hur man ska göra för att uppnå målet (*gör/strategin*) och hur det bör vara (*bör/utopin*). Det man finner genom analys av Demkers studie är att kategorin utopi grundar sig i det ideala tillståndet som ett parti skulle vilja uppnå. Däremot ska det inte enbart ses som en samhällstyp man vill uppnå, utan mer som ett mål man strävar efter (1993:70).

4.2 Fallstudie

Uppsatsens forskningsstrategi är en fallstudie även om jag jämför flera politiska partier och deras agerande kring konfessionella skolor. I detta avsnitt ska jag redogöra vad en fallstudie är.

Det man finner genom analys av Johannessen & Tuftes litteratur *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod* (2003) påstår dem att en fallstudie innebär att undersöka ett eller ett flertal fall. Ett exempel kan vara att man undersöker ett eller flera länder men det kan

också vara att man undersöker ett eller flertal politiska partier, som till exempel i denna studie. Det finns två gemensamma tecken som kännetecknar fallstudier, nämligen avgränsning av vad som utgör eller ingår i fallet och den andra är en djupgående beskrivning av det fastställda fallet (2003:56). Det kan också sägas att syftet med fallstudier är att samla in så mycket information som möjligt om ett fall och ta ut det viktigaste med fallet. Fallstudier är ingen metod i sig, utan det är en forskningsstrategi som forskaren använder sig av för sina studier (Johannessen & Tufte 2003:56).

4.3 Granskning av metod

Valet av kvalitativ innehållsanalys som metod är baserat på förståelsen att deras agerande gentemot konfessionella skolor kan begripas genom att analysera material som har med konfessionella skolor och partierna att göra. Detta innebär att när Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet yttrat sig om konfessionella skolor i deras partikongress/partistämma, partiprogram, riksdagsdebatter/motioner, partitidningar och 4 rikstäckande tidningar, finner man att metoden lyfter fram innehållet ur dessa texter. Valet av material, vilket jag diskuterar i avsnittet om material, är baserat på förståelsen att dessa källor är det som används när man undersöker politiska partier. Det är i dessa källor man får vetskap om vad är det för ståndpunkt partier har i en politisk fråga respektive får en inblick i hur partier agerar (Håkansson 2005:102–103) (Se avsnitt **Material**).

Vad innebär det? Det betyder att materialets delar, helhet, kontext och det explicita och implicita i innehållet kan tas fram för att tolka resultatet med hjälp av teori som analysverktyg.

Kvalitativ innehållsanalys, jämfört med kvantitativ innehållsanalys få inte någon kritik om att det inte är meningsfullt att kvantifiera alla antal gånger ett ord dyker upp i en text, istället ser metoden till hur och vad som sägs i texten. Det innebär att kvalitativ innehållsanalys inte ignorerar det osagda eftersom det osagda kan vara till stor betydelse för resultatet. Detta är ett besvär som kvantitativ innehållsanalys inte kommer undan på grund av fokus ligger enbart på det explicita och kvantifierbara (Bergström & Boréus 2012:80–81). Med hänvisning till det som diskuterades innan (se avsnitt **Kvalitativ innehållsanalys**) tillåter kvalitativ innehållsanalys att forskaren som använder sig av metoden kan ta hänsyn till det explicita men även till det implicita i materialet. När man tar hänsyn till textens del, helhet och kontext medför det att jag har möjlighet att göra subjektiva och komplicerade tolkningar av materialet

(Hsieh & Shannon 2005:1278). Det är dock viktigt att vara kritiskt mot kvalitativ innehållsanalys när det gäller den subjektiva tolkningen. Argumentet är att det finns en risk att forskaren har en tendens att tolka några formuleringar eller uttrycksätt som bevis för bestämda idéer eller teorier (Bergström & Boréus 2012:85). Med andra ord innebär det att jag som forskare kan tolka materialet som jag själv vill att det ska tolkas. Det sättet jag ska kringgå sådan partiskhet i materialets tolkning är genom att läsa om materialet vid flera olika tillfällen. På så sätt minimerar jag risken för missförståelse men samtidigt granskas min studies intrasubjektivitet (Bergström & Boréus 2012:56). Det man finner ytterligare genom analys är att när det gäller uppfattningen av kvalitativ innehållsanalys som en enkel eller svår metod, beror detta på forskarens skicklighet. Det är också forskarens skicklighet i tillämpandet av metoden som påverkar studiens pålitlighet. Med andra ord beror studiens kvalitet på mig och den kunskapsnivå samt skicklighet i tillämpningen av metoden (Elo et al 2014:8).

4.4 Validitet & Reliabilitet

Definitionen av validitet är att undersöka det man säger att man ska undersöka och att man mäter det man säger att man ska mäta. När man har utfört detta har ens undersökning högre validitet (Bjereld et al 2009:112). Målsättningen som jag har för denna undersökning är att uppnå god validitet genom att kunna besvara på mina forskningsfråga/or och inte enbart mäta till vilken grad mina teorier och dess definitioner stämmer överens (Bergström & Boréus 2012:41; Bjereld et al 2009:113). Validitet handlar också om att relationen mellan teoretiska definitioner och undersökningsobjekts aspekter ska mätas och genomföras ordentligt för att nå god validitet.

Om validitet handlar om att studera det man säger att man ska studera/undersöka, handlar reliabilitet om hur man undersöker eller hur man mäter. För att vidareutveckla innebär reliabilitet om studerande eller en undersökning av materialet (Johannessen & Tufte 2003:28). Med andra ord, vad är det för material som används, hur samlas materialet in och hur behandlas materialet. Det sättet jag vill uppnå god reliabilitet på är genom att vara så noggrann som möjligt i varje del av denna studie. Detta uppnår jag genom att vara så transparent som möjligt genom att på ett detaljerat sätt demonstrera hur jag kommit fram till mina slutsatser. Ett annat sätt jag kan nå god reliabilitet är att en annan forskare utför samma undersökning som jag med samma material och kommer fram till samma resultat (Bergström

& Boréus 2012:29, 42; Elo et al 2014:8). Med en väl utarbetad analys blir det möjligt för någon annan att göra samma studier och komma fram till samma resultat, då har undersökningen nått en god intersubjektivitet. Dessutom ska jag läsa materialet upprepade gånger för att säkerställa att jag har gjort en vettig analys vilket kommer, som jag tidigare nämnt, leda till god intrasubjektivitet och intern validitet (Bergström & Boréus 2012:42–43, 56).

4.5 Material

Materialet som ska analyseras i denna studie är handlingar och protokoll från Kristdemokraternas riksting 2017 och 2019, Liberalernas landsmöte 2017 och 2019 samt Centerpartiets partistämman 2017 och 2019. Dessutom ska jag analysera riksdagsdebatter och motioner av Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet gällande konfessionella skolor från 2016 till 2020. De sökord som används för att hitta dessa debatter och motioner var ”Konfessionella skolor”, ”religiösa friskolor”, ”Kristdemokraterna”, ”Liberalerna” och ”Centerpartiet”. Liberalernas tidning *Tidningen NU* och Centerpartiets partitidning *Tidningen C* som källmaterial med 2 artiklar från varje tidning. Kristdemokraternas partitidning kommer inte att analyseras eftersom partitidningen *Poletik* upphörde 2016. Även i partitidningen är de sökord som används ”konfessionella skolor” eller ”religiösa friskolor” precis som allt annat befintligt material som ska analyseras. Begreppet ”religiösa friskolor” används eftersom, vilket jag har nämnt i begreppsdefinitionen (se avsnitt **Definition**) att jag anser det vara en korrekt samt lämplig synonym för konfessionella skolor. I studien ska jag också analysera nyhetsartiklar från fyra rikstäckande tidningar, nämligen Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen. Det som kommer analyseras är nyhetsrapporteringar och intervjuer där partimedlemmar från Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet uttalar sig om konfessionella skolor. Dessa tidningar är hämtade från Mediearkivet där jag slår in orden ”konfessionella skolor samt religiösa friskolor i en tidsram 2016-01-01 till 2020-12-30. Förutom dessa ovannämnda källor ska jag också undersöka Januariavtalet vilket Liberalerna och Centerpartiet har skrivit på.

Valet av material grundar sig i förståelsen av att dessa källor som används eller kommer användas är de mest relevanta för att undersöka partier. Relevansen att undersöka de fyra rikstäckande tidningarna där en partiföreträdare eller liknande uttalar sig om konfessionella

skolor ger dyrbar inblick till hur partier agerar (Håkansson 2005:102–103). Om man ska ställa sig kritiskt till att använda sig av en partiföreträdarens yttrande i media, kan det vara ett argument till att det kan vara en vilseledande bild av verkligheten i partiet. Det sättet jag kan och kommer kringgå detta problem är genom att förhålla mig kritiskt till partiföreträdarens yttrande och jämföra det med de andra empiriska material från till exempel partiriksting, stämmor samt landsmöte, men även debatter och motioner från riksdag.

4.6 Avgränsning

Kristdemokraternas rikstingsprogram samt handlingar från 2017 och 2019, Liberalernas landsmötesprogram och handlingar från 2017 och 2019 samt Centerpartiets partistämman program samt handlingar från 2017 och 2019 ska undersökas. Anledning är att partistämman program, landsmötesprogram respektive rikstingsprogram blev antagen av partierna precis innan valet 2018 och det var då partierna gick till val med deras respektive ståndpunkt kring konfessionella skolor. Partihandlingar och program år 2019 från dessa tre respektive partier antogs eftersom partierna förmedlade sina ståndpunkter i frågan av konfessionella skolor i och med Januariöverenskommelsen. Dessutom valde jag dessa källor eftersom de är dem mest rimliga källorna när det gäller vilken partipolitik ett parti har (Håkansson 2005:103–104). Valet av tidsramen mellan 2016 och 2020 för undersökningen av riksdagsdebatter samt motioner grundar sig i att det var då den politiska debatten kring konfessionella skolor fördes. Tidsramen för de artiklarna som undersökes var också mellan 2016 och 2020. Mer specifikt mellan 2016-01-01 och 2020-12-31. Två artiklar har undersökts från Centerpartiets tidning *Tidningen C* respektive Liberalernas tidning *Tidningen Nu*. Kristdemokraterna har ingen partitidning längre och kan därför inte undersökas.

4.7 Operationalisering

Operationalisering innebär att göra eller visa hur en forskningsfråga(or) kan mätas utifrån den teorin som har valts. Med andra ord handlar operationalisering om att hitta tecken eller indikatorer för det teoretiska fenomenet som ska undersökas. Detta innebär att de operationella tecken jag använder mig av i den här uppsatsen ska vara så utvecklade som

möjligt och så valida som möjligt (Johannesson & Tufte 2003:2003:44–45). Den här uppsatsen har två teoretiska utgångspunkter. Den första är utifrån Strøm & Müllers Policy, Office or Votes och hur man kan förstå Kristdemokraternas, Liberalernas och Centerpartiets agerande gentemot konfessionella skolor utifrån dessa tre mål. Materialet analyseras utifrån dessa tre mål genom att undersöka när partierna antog den policy dem gjorde, om valet resulterade i en valseger och inträdde in i makten eller genom att ingå i en regerande koalition. Det kommer också undersökas om partiet skrev ett avtal med de som sitter i makten för att få igenom deras politik. Sedan kommer det att redovisas i resultatavsnittet hur partierna hade för avsikt att uppnå *Policy, Office or Vote*. Den andra teoretiska utgångspunkten utgår från partier som organisationer styrda av institutioner, nämligen ideologier. Det andra teoretiska ramverket är om idealtypiska kristdemokrati och idealtypiska liberalism stämmer med Kristdemokraterna respektive Liberalerna och Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor. Ideologierna kommer sedan att mätas utifrån analysinstrumenten som har inspirerats av Marie Demkers indelningar i dimensioner som består av kategorier som kännetecknar idealtyp kristdemokratin samt liberalism i materialet som ska undersökas i uppsatsen. Analysinstrumenten kommer att visa hur teorierna har operationaliserats på ett detaljerat sätt samt redovisa för de olika dimensioner och kategorier inom en ideologi. Därefter kommer en resultatredovisning att anges för att visa om det finns en överensstämmelse eller inte mellan partiideologisk idealtyp och ståndpunkten kring konfessionella skolor.

5. Resultat & Analys

I det här avsnittet redogör jag för Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet ståndpunkt kring konfessionella skolor. Först görs analysen utifrån ett rationalistiskt perspektiv där målen är *policy, office or votes* strukturerar analysen. Efter det analyseras hur partiernas ståndpunkt kan vara ett uttryck för normer, nämligen ideologier. Resultat och analyskapitels del om idealtyper kommer följa samma uppdelning i dimensioner och kategorier som analysverktyget är uppdelad i. Slutligen jämförs dessa två i avsnittet slutsats.

5.1 Rationellt ställningstagande: Policy, Office or Vote?

Hur har Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet agerat gentemot konfessionella skolor? För att påminna om vad de enskilda partiernas ståndpunkter är, vilket jag har nämnt tidigare i denna studie, är Kd:s ståndpunkt kring konfessionella skolor, att de ska fortsätta vara verksamma och att partiet är för att man ska kunna etablera nya konfessionella skolor. Liberalerna och Centerpartiet är emot en nyetablering av konfessionella skolor. Detta innebär att partierna inser att de som finns kvar får fortsätta vara verksamma men inga nya får etableras.

5.1.1 Kristdemokraterna

När det gäller Kristdemokraterna finner man att de inte har ändrat sin ståndpunkt i den här frågan sen friskolereformen i början av 1990-talet när konfessionella skolor, tillsammans med icke-konfessionella friskolor kom till (Jarl & Rönnerberg 2019:75–80). Hur kan man dock förstå Kristdemokraternas ståndpunkt, som är för konfessionella skolor, enligt Strøm & Müllers partimål *Policy, Office or Vote?* Utifrån det som skrivits innan finner man att partiet inte har ändrat deras *policy* om konfessionella skolor. Strøm & Müller skulle argumentera att Kristdemokraterna förmodligen anser att den *policy* de har drivit angående konfessionella skolor har varit framgångsrik. Numera kan det handla om att försvara *policy*n från att ändras och på sådant sätt påverka politiken (1999:7).

Det faktum att innan valet 2018 meddelade Kristdemokraterna att de skulle ha som vallöfte inför valet 2018 att de inte är för att stänga religiösa friskolor. Istället argumentera dem att partier som ägnar sig åt att vilja stänga religiösa friskolor drar alla över en kam, och fokuset ska vara att skräpa tillsynen och straffa dem som gör fel (Reuterskiöld 2018). Ett sätt som man skulle kunna tänka att ett parti är *policy seeking*, nämligen att de försöker maximera och genomföra deras politik genom motioner i parlamentet. Däremot finner man att detta inte är fallet för Kristdemokraterna, eftersom den ståndpunkt som de har gentemot konfessionella skolor redan är status quo. Här handlar det om att fortsätta försvara den här politiska frågan från till exempel, den styrande rödgröna koalitionen, Liberalerna och Centerpartiet som vill

ändra på det. Det man finner genom analys av Strøm & Müller är att strategin att försvara konfessionella skolors existens och rätt till nyetablering kan ses som ett sätt att förhindra en nyetableringstopp av konfessionella skolor blir en verklighet eftersom Kristdemokraterna anser att det missgynnar dem (1999:7). Det som talar för Kristdemokraternas ståndpunkt och hur de har agerat kring det är att, som Strøm & Müller skulle påpeka, frågan anses vara en ideologisk övertygelse att hålla denna ståndpunkt. När det gäller frågan om att *policy seeking* ska ses som ett komplement till *office seeking*, nämligen att genom ens policy komma till regeringsmakten, verkar det målet lite orealistiskt för Kristdemokraterna. Anledningen till det var att partiet innan valet 2018 i opinionsmätningar låg nära spärren av 4 % och var på väg ut. Här handlade det mer om överlevnad som riksdagsparti än att få regeringsmakt (Ohlin 2018). Argumentet är att även om KD utgjorde en del av oppositionskoalitionen Alliansen som utmanade de Rödgröna (Socialdemokraterna & Miljöpartiet) för *office* (regeringsmakten) verkar det mindre sannolikt, eftersom det verkar som partiets (Kristdemokraterna) främsta uppgift var att överleva från att åka ut från riksdagen. Strøm & Müller skulle argumentera här att *office* inte endast handlar om att komma in i regeringsmakten, utan det handlar bland annat om att kontrollera regeringsmakten även när man inte är med (1999:5). Det man finner genom analys av Kristdemokraterna är de inte har skrivit på ett avtal eller ingått en koalition med den regerande koalitionen. Anledningen till det är att en sådan överenskommelse skulle kosta dem deras ståndpunkt om att fortsätta vara för konfessionella skolor och deras rätt till nyetablering (Strøm & Müller 1999:5). Detta har att göra med att de som sitter i regeringsmakten, Socialdemokraterna & Miljöpartiet har i en överenskommelse med Liberalerna och Centerpartiet, skrivit under ett avtal som ska stödja policyn om ett etableringsstopp för konfessionella skolor (Januariöverenskommelse u.å.). Det man finner genom analys är att det verkar mer sannolikt att partiet sökte att maximera sina röster (*vote-seeking*) genom att forma eller hålla kvar vid vissa politiska sakfrågor, till exempel konfessionella skolors fortsatt varande och rätt till nyetablering, för att både vara kvar i riksdagen och försvara deras *policy*.

5.1.2 Liberalerna

Nedan ska det diskuteras hur Liberalernas ståndpunkt angående ett etableringsstopp för konfessionella skolor kan förstås utifrån Strøm & Müllers rationella ställningstagande *Policy, Office or Votes*.

Det man finner genom analys av Liberalerna är att deras ståndpunkt kring konfessionella skolor, nämligen en nyetableringstopp kan ses som en träväggs strategi för att uppnå *office, policy* och *vote-seeking*. Redan innan det uppmärksammade *Kalla fakta* programmet våren 2017 om den muslimska konfessionella skolan Al Azhar i Vällingby, hade Liberalerna redan under hösten 2016 försökt sätta stopp för konfessionella friskolor. Argumentet var att många nyanlända barn riskerades att isoleras från det svenska samhället genom att gå i en religiös skola (Aftonbladet 2016). Den dåvarande partiledaren för Liberalerna Jan Björklund sa att förslaget skulle tas upp redan vid nästa landsmöte. Däremot finner man att inom partiet fanns det motstånd mot förslaget. Ett exempel på denna interna kritik finner vi i citatet nedan från i en debattartikel i Dagens Nyheter skriven av före detta riksdagsledamot för Liberalerna och EU- samt demokratiministern Birgitta Ohlsson”

” (...) Men generalisera inte om skolor, oavsett om de är etniska, konfessionella eller för nationella minoriteter. Och inskränk inte i onödan föräldrars frihet att välja en bra skola till sina barn”

(Ohlsson 2016)

Birgitta Ohlsson var inte den enda inom Liberalerna som var emot förslaget. Nedan finner man ytterligare ett citat från liberala politiker Jakob Olofsgård och före detta ordförande för Liberalerna i Blekinge mellan 2013 och 2016 Anna Ekström i en replik i Svenska Dagbladet mot deras partikollegor. Rubriken på debattartikeln är *” Religiösa skolor en tillgång – inte ett hot”*

” (...) Sverige utgörs idag av ett vackert multireligiöst landskap. Ingen tjänar på att förpassa denna verklighet till förortens källarlokal. Då riskerar fundamentalism och extremism att gro. Istället ska vi lyfta fram religionens roll och plats i det öppna samhället. Den konfessionella skolan ska granskas av Skolinspektionen och lever den inte upp till skollagen ska den stängas. Dagens problem är att de som inte sköter sig inte kan stängas av Skolinspektionen, de slinker igenom i överklagan. Detta är det verkliga problemet – inte att 1 procent valt en religiös skola” (...)

(Olofsgård & Ekström 2017).

De liberala politikerna skriver ytterligare i deras replik och ger förslag till deras parti inför deras landsmöte. Nedan finner vi ett citat med förslaget:

(...) *Till Liberalernas landsmöte i höst kommer vi skriva en motion som vi vill att Sveriges skolparti ska ställa sig bakom. En motion som värnar skolvalet och mångfalden av skolor*”
(...).

(Olofsgård & Ekström 2017).

Vad har detta med påståendet om att Liberalernas ståndpunkt gentemot konfessionella skolor tyder mer på att den är en *policy, vote och office-seeking*? Innan jag fortsätter på den banan, är det viktigt att beakta de interna strider kring Liberalernas ståndpunkt till konfessionella skolor. Det man finner genom analys av Scharpf är att eftersom ett parti är en sammansättning av aktörer beror strategierna eller tillvägagångssätten på vilken grad de interna uppfattningarna samt preferenserna samt partiets förmåga att lösa konflikter. De citat som jag har presenterat från Liberalerna påvisar att det har varit en intern konflikt mellan medlemmarna. För att kunna ta ställning till konfessionella skolor behövde partiet först lösa stridigheterna inom partiet (1999:58–59). Scharpf skulle argumentera att när Liberalerna har lyckats lösa konflikten och de olika preferenserna kring konfessionella skolor, då skulle de kunna börja tänka på hur de kan använda sig av denna ståndpunkt kring konfessionella skolor för att maximera deras mål (1999:58–59).

5.1.3 Centerpartiet

Nedan presenteras och diskuteras Centerpartiets ståndpunkt om en etableringstopp för konfessionella skolor och hur det kan förstås utifrån de rationella ställningstagande *Policy, Office or Votes*. Sedan jämförs Centerpartiets ståndpunkt med Kristdemokraterna respektive Liberalernas agerande gentemot konfessionella skolor.

Centerpartiet då? Hur får de plats i allt det här och hur kan deras ståndpunkt om nyetableringstopp för konfessionella skolor jämföras med Kristdemokraterna & Liberalerna samt finns det likheter i Liberalernas & Centerpartiets agerande kring konfessionella skolor? Det man finner genom analys av Centerpartiet är att de inte var så tidigt ute med deras positions ändring kring konfessionella skolors rätt att vara eller rätt att nyetablera sig som Liberalerna. Redan, vilket har nämnts tidigare i denna studie, höll Liberalerna på att byta position kring 2016 och 2017 gick det igenom på Liberalernas landsmöte (Liberalernas landsmöteshandlingar 2017 s. 276). Centerpartiet ändrade sin ståndpunkt kring konfessionella

skolor efter valet 2018 och hade samma linje som deras före detta Allianspartier Moderaterna & Kristdemokraterna kring konfessionella skolor. Ett exempel på detta finner man i en artikel i Svenska Dagbladet från 2017 med rubriken ” *Blocken splittrade om förbud mot religiösa friskolor* ” I artikeln uttalar sig Centerpartiets dåvarande skolpolitiska talesperson Ulrika Carlsson så här:

” *Vi är för det fria skolvalet, vi ser inte i dagsläget något behov av att stoppa alla religiösa friskolor. Däremot så krävs det att man har en god tillsyn* ”.

(Pettersson 2017).

Ytterligare ett exempel finner man i en artikel i Dagens Nyheter med rubrik ” *Fortfarande osäker på hur du ska rösta? Så här tycker partierna i väljarnas tre viktigaste frågor* där partiet meddelar deras kort för deras syn på hur dem ser på skolan och där de utger deras position kring religiösa friskolor:

” *Vill öka undervisningstiden i grundskolan, framför allt i ämnen som matematik och svenska. Skolor som inte håller måttet ska kunna stängas oavsett driftsform. Vill se mer konkret samarbete mellan lärarutbildningarna och närliggande skolor. **Friskolor med vissa religiösa inslag ska få fortsätta finnas.** Anser att huvudmannaskapet ligga kvar hos kommunerna* ”

(Tenitskaja m.fl. 2018).

Däremot det man finner genom analys av Centerpartiets motionsbeslut från partistämman 2017 ger en annan bild på den enade fronten kring ståndpunkten att konfessionella skolor skulle fortsätta att finnas. I motionen föreslår motionärerna att de vill se ett förbud mot konfessionella skolor. Motionärerna motiverar deras ståndpunkt med att det finns risk att styrdokumentationen inte följs och att barnen undervisas på ett sätt som strider mot läroplanens demokratiska värden. Partistyrelsens yttrande är att de förstår oron men att det handlar om att elever och föräldrar ska välja den skola som passar dem och att partistyrelsen är positiva till det fria skolvalet. Istället för att förbjuda konfessionella skolor skulle man skräpa tillsynen och stänga skolor som inte skötte sig (Centerpartiets motionsbeslut 2017 s. 181). Bilden av fullständig enighet inom partiet när det gäller Centerpartiets fortsatta värnande för konfessionella skolor år 2017, ett år innan valet verkar inte stämma in. Ytterligare finner vi ett exempel på det i en debattartikel från 2017 i Expressen skriven av Can Savran, som är centerpartimedlem och vice ordförande barn – och utbildningsnämnden i

Åre kommun. Så här skriver han i debattartikeln i Expressen med rubriken ” *Religionen hör inte hemma i skolan*”:

” (...) *Religionsfrihet på svenska omfattar rättigheten att välja religion men också möjligheten att välja bort religion. Alla barn har rätt att fostras till medvetna samhällsmedborgare med kapacitet att göra egna val. Vår slutsats är därför att skolundervisning för barn till myndig ålder ska bedrivas religionsneutralt och av religionsneutrala organisationer. Vi anser inte att konfessionella skolor har en plats i ett öppet, sekulärt samhälle. Samhället ska därför inte stödja sådana skolor med offentliga medel*” (...).

(Savran 2017).

Precis som med Liberalerna, fanns det interna motsättningar och preferenser kring om partiet skulle fortsätta stödja konfessionella skolors rätt att vara mot de som ville ha ett förbud. Skillnaden mellan Liberalerna och Centerpartiet var att Centerpartiets partistyreelse var för konfessionella skolors fortsatt rätt att finnas till medan Liberalernas partiledning var för ett förbud mot konfessionella skolor. Dessutom var inte de interna motsättningarna lika splittrade inom partier så som Liberalerna hade det. Andeweg & Thomassen skulle påstå att det som spelar roll är graden av interna motsättningar och preferenser kring en politisk fråga. Till exempel om det var så att graden eller nivån av motsättningar kring konfessionella skolor för Liberalerna är stor eller skiljer sig starkt, kan det leda till att det blir svårare att nå någon kompromiss inom partiet som enar alla parter. Däremot om graden av motsättningar mellan de olika aktörerna i Centerpartiet är mindre polariserad, blir det enklare och mindre stridslysten för att komma överens om en partipolitisk fråga (2011:660–661). Dessutom om man jämför med det som har framförts i den här analysdelen om Liberalerna, var den interna konflikten kring konfessionella skolor betydligt mer profilerande än Centerpartiets. Även när man har analyserat Centerpartiets partitidning *Tidningen C* från och med 2016 så finner man att ingen inom partiet som motsätter sig Centerpartiets dåvarande position som var positivt inställd till konfessionella skolor.

Inre konflikt eller kompromiss?

Om man ska dra paralleller med Kristdemokraterna, finner man inget i materialet som tyder på att de hade sådana interna konflikter kring vilken ståndpunkt de skulle ta kring konfessionella skolor, i alla fall inga profilerande konflikter så som Liberalernas. Detta

innebär inte att Kristdemokraterna inte har interna konflikter eller olika preferenser inom partiet. Det är att i just frågan om konfessionella skolor finns det inget som tyder på att en sådan konflikt har utspelat sig, i alla fall inte i det offentliga.

Det man finner genom analys av Andeweg & Thomassen, vilket har nämnts i tidigare forskning (se **teoretiska utgångspunkter**) är att partier anses duktiga på att harmonisera interna konflikter samt preferenser och att de gör detta genom att medlemmarna i partiet delar samma ideologiska övertygelse men också interna mekanismer för att lösa konflikterna. De mekanismer som svenska partier använder sig mest av är majoritetsröstning. Detta innebär att när ett parti ska anta en viss politisk fråga (till exempel konfessionella skolors nyetablering eller inte, så röster man på det bland partimedlemmar inom partiet. Den som majoriteten av partimedlemmar röstar för blir partipolitik (2011:658–659).

Utifrån det som har framförts av Andeweg & Thomassen och genom analys av material, finner man att när det gäller Kristdemokraternas ståndpunkt för konfessionella skolors fortsatta existens samt rätt till nyetablering, lyckades Kristdemokraterna att harmonisera partiet kring den här frågan genom ideologisk enhet samt att majoriteten av partimedlemmarna röstade för det fortsatta värnande av konfessionella skolor och rätt till nyetablering (Kristdemokraternas rikstingshandlingar 2017 s.337). När det gäller Liberalerna finner man att det inte var den ideologiska övertygelsen som fungerade som intern mekanism eftersom det var oenigheter kring ståndpunkten. Däremot var det mekanismen majoritetsröstning som var den som lyckades här. Det som är viktigt att ta upp är att ståndpunkten att låta de redan befinnande konfessionella skolorna fortsätta vara och sätta stopp för nyetablering, var en position av kompromiss. En kompromiss mellan de som ville ha ett totalt förbud och de som ville att konfessionella skolor skulle fortsätta finnas till och att nya ska kunna etablera sig (Björklund m.fl. 2016; Holmqvist 2017).

Policy, office or vote

Frågan återstår, vad har allt detta att göra med det som jag nämnde Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella skolor, nämligen en nyetableringstopp. Och hur är deras ståndpunkt kopplat med att uppfylla deras *office*, *policy* och *vote-seeking* mål?

För att återkomma till den punkten är argumentet att partier behöver först och främst tillaga deras maträtt i köket innan man kan servera måltiden. Ingredienserna som användes för att

laga måltiden är minst lika viktiga. För ingredienserna säger varför måltiden ser ut som den gör. På samma sätt är det med dessa partier och deras ståndpunkt kring konfessionella frågor. Den ser ut som den gör på grund av de interna konflikter och preferenser som finns i varje enskilt parti. Det man finner genom analys av Strøm & Müllers påstående om *policy-seeking* om att partier kan bli ombud att offra en ståndpunkt för att stödja en annan politik stämmer inte med Liberalernas agerande kring konfessionella skolor (1999:7). Det man finner genom analys av materialet är att när Liberalerna höll på att diskutera samt anta deras ståndpunkt kring konfessionella skolor var det mellan åren 2016 och 2017, och partiet var fortfarande en del av Alliansen. Det var också långt innan de skrev på Januariavtalet för att stödja den regerande Rödgröna koalitionen och utse Stefan Löfven som statsminister. De skrev på avtalet ungefär några månader efter valet 2018 och början av 2019 (Pettersson 2017; Letmark 2019). Med andra ord hade partiet offrat eller lämnat deras tidigare ståndpunkt kring konfessionella skolor och anmanat ståndpunkten av etableringsstopp för religiösa friskolor innan de skrev avtalet med regeringskoalitionen. Det som är intressant är att Liberalerna antog deras ståndpunkt för ett etableringsstopp för konfessionella skolor när de fortfarande var en del av oppositionskoalitionen Alliansen, vilket gick emot Alliansens ståndpunkt som var för konfessionella skolors rätt att vara och rätt till nyetablering. Liberalernas beslut när de fortfarande var en del av Alliansen att gå emot koalitionsparterna i frågan kan förklaras med att partiet eller partiledningen ansåg att det skulle gynna dem eller för att de var ideologiskt övertygade om det (Strøm & Müller 1999:7). När det gäller frågan om ideologisk övertygelse, kommer jag diskutera det senare. När det handlar om diskussion kring hur Liberalernas ståndpunkt emot nyetableringsstopp kan ha gynnat dem på flera olika sätt, finner jag det lämpligt att äntligen väva in det tidigare påstående om Liberalerna och *vote-seeking*. Det faktum att partier formulerar politik i hopp om att de vinner röster är inget som Liberalerna undan kommer. Partiet måste ha ansett att genom att gå till val 2018 med ståndpunkten att sätta stopp för konfessionella skolors nyetablering (Strøm & Müller 1999:8). Visserligen röstade människor på Liberalerna och i slutet av valet 2018 hade de fått 5,49% av rösterna vilket är mer än 4% spärren för att vara kvar eller komma in i riksdagen (Valmyndigheten 2020).

Det faktum att partiet fick tillräckligt med röster för att vara kvar i riksdagen innebär att de har möjligheten att få genom sin policy. För även om de fick inte tillräckligt med röster för att komma in i regeringsmakten (*office*), har partiet fortfarande möjlighet att få deras politik igenom genom att lämna in motioner. Då måste de förlita sig på att andra riksdagsledare från

de andra partier går med på deras linje. Det man finner är att Liberalerna hade lämnat in motioner eller fört debatter i riksdagen för att få ett etableringsstopp på konfessionella skolor. Ett exempel finner man genom det här citatet taget från en riksdagsmotion skriven av sex av Liberalernas riksdagspolitiker. Motionens rubrik är ”*Liberal integrationspolitik*”:

” (...) *Vi vill se tuffare granskningar av alla skolor för att säkerställa att de följer lagen. Det behövs säkerställa att skoldagen är fri från religiösa inslag för alla elever. Vi vill även ha ett stopp för nya religiösa friskolor vilket tack vare Liberalerna nu utreds inom ramen för Januariavtalet. Religiösa friskolor riskerar att leda till att fler barn, däribland nya anlända barn och barn boende i utsatta område, isoleras från det svenska samhället och får möta färre elever med svenska som modersmål*” (...).

(Motion till riksdagen 2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl.)

Precis som i diskussionen om Kristdemokraterna och hur deras ståndpunkt gentemot konfessionella skolor kan uppfattas som ett sätt att nå deras *office* mål, kan detsamma sägas om Liberalerna. Det som menas med det är precis som Strøm & Müller påpekar, även om Liberalerna inte själva är i makten för att förverkliga deras partipolitiska ståndpunkt om en etableringsstopp för konfessionella skolor, kan de fortfarande försöka kontrollera eller ha inflytande över den verkställande makten (1999:5). Det gör de genom att gå med i koalitioner eller avtal med det parti eller koalition som sitter vid makten. Det man finner genom analys är att det var exakt det Liberalerna gjorde tillsammans med Centerpartiet när de skrev på Januariöverenskommelsen i början av 2019. Liberalerna gick till valet 2018 med löfte att stoppa nyetableringen av konfessionella skolor och i utbyte för Liberalernas stöd för att släppa fram den Rödgröna koalitionen, fick dem (rödgröna) gå med på att medverka för en etableringsstopp för konfessionella skolor (Januariöverenskommelse u.å). Utifrån det som precis har diskuterats, finner man att genom analys av Liberalerna är att deras beslut år 2017 att gå emot deras före detta Alliansparters ståndpunkt för konfessionella skolors rätt att finnas och etablerats har burit frukt.

Genom att säkerställa eller maximera tillräckligt med röster (*votes*) lyckades partiet lämna in en motion i hopp om att få igenom deras *policy* kring konfessionella skolor. I citatet ovan finner man hur partiet berättar att tack vare det avtalet de skrev på med regeringskoalitionen samt Centerpartiet, kommer deras *policy* kring konfessionella skolor numera utredas. Utredningen om nyetableringsstopp av konfessionella skolor kan uppfattas som ett steg

närmare för Liberalerna att uppnå målet i *policy-seeking* att deras partipolitik blir offentlig politik (1999:7).

Schumacher et al skulle argumentera att vare sig det är Centerpartiets, Liberalernas eller Kristdemokraternas fall är deras respektive ståndpunkt ett resultat av maktbalansen inom partiet och hur de hanterar påtryckning från omgivningen. Genom analys av det jag har framfört om Liberalerna skulle de argumentera att påtryckningen inifrån partiet var ganska stark och ledde till partiets ståndpunkt att stoppa nyetablering av konfessionella skolor blev en kompromiss. I Kristdemokraternas fall var påtryckningen att partiet ska vara konfessionella skolors försvarare, medan för Centerpartiet verkade det som att partiet kunde stävja den påtryckning som kom innan valet 2018 att förbjuda konfessionella skolor, dock var påtryckningen betydligt mindre än för Liberalerna (2013:496).

Hur kan man dock förklara Centerpartiets agerande att gå från att innan valet stödja konfessionella skolor och deras rätt att nyetableras till att yrka för ett etableringsstopp för konfessionella skolor? Var det i syfte att maximera deras *policy, office or votes*? Det man finner genom analys av Centerpartiet är att om partiets syfte var att maximera sina röster (*votes*) för partiet genom att ändra från att vara för konfessionella skolors rätt att finnas och etableras till att nu vilja förbjuda en nyetablering av konfessionella skolor, verkar denna strategi inte så rationellt. Den första anledningen är denna ståndpunktsförändring har skett efter valet 2018 vilket betyder att rösterna är redan räknade samt att det ska dröja ytterligare fyra år tills att nästa val sker. Argumentet kan då vara att deras förra ståndpunkt som var för konfessionella skolor resulterade i att partiet bestämde sig att skifta till den andra ståndpunkten, nämligen ett etableringsstopp för konfessionella skolor. Det skulle vara ett giltigt argument om det inte var så att partiet hade gått upp med 2,49 % sedan valet 2014 (Valmyndigheten 2018).

Var målet då att få maximal kontroll över regeringsmakten (*office*)? Sannolikheten att partiet skulle komma in i regeringsmakten med endast 8,61% av röster är väldigt lite. Däremot kan Centerpartiet söka sig att kontrollera den verkställande makten genom att ändra sin ståndpunkt kring konfessionella skolor så som de gjorde efter valet 2018 (Strøm & Müller 1999:5). Strøm & Müller påpekar att Centerpartiet har åstadkommit att kontrollera den verkställande makten genom att ändra deras ståndpunkt om konfessionella skolor och sedan ingå i en överenskommelse med regeringskoalitionen (1999:5). Det man finner genom analys är att Centerpartiet gick med på Januariöverenskommelsen 2019 så som Liberalerna hade gjort för att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Punkt nummer 57 i avtalet avser en

etableringstopp införs för fristående grund – och gymnasieskolor med konfessionell inriktning (Januariöverenskommelsen u.å.). Genom att ingå i överenskommelsen fick Centerpartiet offra deras föregående ståndpunkt som var för konfessionella skolor till en som säger nej till deras nyetablering och i gengäld fick de annan partipolitik antagen som offentlig politik och i samma veva fick de någon form av kontroll över regeringsmakten eftersom regerande koalitionen är beroende av Centerpartiets stöd (Strøm & Müller 1999:5).

Det man finner genom analys av det som har presenterats tidigare angående Centerpartiets ändring från att vara för konfessionella friskolor och deras rätt till nyetablering till att vara för en etableringstopp har medfört fördelar i deras mål att ha inflytande över regeringsmakten. Det kunde ha varit så att innan valet 2018 och precis efter valet 2018 var Centerpartiets *policy* att värna för konfessionella skolors rätt till nyetablering var något partiet stod bakom men att det var inte så högt prioriterad eller lika viktig som för Kristdemokraterna. Istället ansåg partiet att det fanns andra *policy* som var viktigare. I och med Januariöverenskommelsen kom en möjlighet genom förhandlingar med de rödgröna att få fram andra mer prioriterad *policy* att bli offentlig politik (Strøm & Müller 1999:5–7). Det man finner genom analys är att Centerpartiets uppfattning att ingå i ett avtal som Januariöverenskommelsen gav dem möjlighet att få fram andra *policy* som de ansåg skulle gynna dem mer än att värna för konfessionella skolors rätt att vara och rätt till nyetablering. För precis som jag har påpekat tidigare, det var inte så att partiet hade fått ett dåligt valresultat, men det faktum att den Allianskoalition de tillhörde skulle inte komma in i makten, begränsade det Centerpartiets möjlighet att få genom de *policy* dem hade med sig till valet 2018 att bli offentlig politik. Det faktum att Centerpartiet skriver på deras hemsida om de cirka 88 Centerpolitik som de har fått med in i Januariavtalet kan ha övertygat partiet att ändra sin *policy* kring konfessionella skolor till samma ståndpunkt som dem andra partier i Januariöverenskommelsen. Centerpartiet kan ha ansett att detta är en rimlig eller rationell kompromiss (Centerpartiet u.å.).

Sammanfattningsvis finner man att Kristdemokraterna sökte att både maximera deras röster (votes) och försvara deras politik (*policy*). Kristdemokraterna hade inte möjlighet att uppnå (office) eftersom det skulle innebära att man offra/kompromissa deras ståndpunkt att konfessionella skolor ha rätt att vara och rätt till nyetablering. I Liberalernas fall var själva ståndpunkten om en nyetableringstopp för konfessionella skolor ett resultat av en kompromiss inom partiet mellan de som ville ha ett hårt förbud och andra som ville att nya konfessionella skolor skulle fortsätta nyetableras. Den nya ståndpunkten om etableringstopp var ämnat att hjälpa Liberalerna vinna mer röster. Liberalerna fick dock möjligheten att få deras *policy* att

bli offentlig politik genom att ingå i Januariöverenskommelsen och släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Centerpartiet gick till valet 2018 med *policy* att fortsätta vara för konfessionella skolors rätt att etablera sig men offrade sedan ståndpunkten för att anmana en ny policy, nämligen etableringsstopp för konfessionella skolor. I gengäld fick partiet andra partipolitiska frågor att bli offentlig politik och i samma veva ha inflytande över regeringen (*office*).

6. Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet: En ideologisk ståndpunkt?

Nedan presenteras Kristdemokraternas, Liberalernas samt Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor överensstämmer med idealtyperna för kristdemokrati respektive liberalism eller inte. Den här delen av resultat och analys kommer följa samma uppdelning i dimensioner och kategorier som analysverktygets idealtyper är uppdelad i. Utgångspunkten är, och vilket jag har nämnt tidigare i studien, att partier är organisationer som agerar utifrån dem institutionaliserade normer som kännetecknar varje politiskt partis karaktär samt att det är utifrån dessa normer som partier formar deras handlingsplan för olika partipolitiska frågor. Det som är politiska partiers normer är deras ideologi (Håkansson 2005:80–81).

6.1 Kristdemokraterna

I den här delen analyseras om Kristdemokraternas ståndpunkt gentemot konfessionella skolor och om det överensstämmer eller inte med idealtypen kristdemokratin. I slutet av analysen kommer en resultatredovisning om Kristdemokraternas ståndpunkt kring konfessionella skolor i jämförelse med idealtypen liberalism.

6.1.1 Dimension- Människa

Verklighetsbild: Hur och på vilket sätt tar sig verklighetsbilden av människa som en *person* enligt idealtyp kristdemokratin till uttryck så som beskrivet i figur 1 i de utvalda materialen om Kristdemokraterna? Nedan finner man ett exempel från Kristdemokraternas handlingar från deras riksting 2017:

” Kristdemokraterna anser att fristående skolor en självklar och viktig del av det svenska skolväsendet. De fristående skolorna medverkar till att stärka den pedagogiska förnyelsen och utveckling inom svenskt skolväsende. Fristående skolor ökar möjligheten för varje elev att hitta en skola som passar just honom eller henne. Europakonventionen ger föräldrar och elever rätt att välja den skola och utbildning som passar dem bäst. Barn är olika och föräldrar är de som känner sina barn bäst. Vi tror därför inte på en linje där man förbjuder en viss sorts friskolor. Istället ska man ha en noggrann uppföljning av alla skolor, särskilt om det finns misstankar att en skola inte följer skollagen. Vi har idag förbud mot konfessionell undervisning, det ska följas av alla skolor, inte bara nystartade. Däremot anser vi att konfessionella friskolor fortsatt ska kunna ha konfessionella inslag i form av exempelvis morgonsamlingar, vilka ska vara frivilliga för eleverna (...)”

(Kristdemokraternas rikstingshandlingar 2017 s. 336–337).

Det man finner genom analys av det här stycket från Kristdemokraternas rikstingshandlingar är att det sättet partiet uttalar sig generellt om friskolor och konfessionella friskolor stämmer överens med idealtypen kristdemokratin. Inom idealtypen kristdemokratin dimension människa finner man att en människa är en person som är en individ och är rationell. De har egen förmåga att ta sina egna beslut om vad som passar dem bäst. Kristdemokraterna, finner man i texten ovanpå, tycker också detsamma nämligen att föräldrar och elever ska ha friheten att bestämma själva vilken utbildning och skola som är bäst för dem. I denna text finner man att partiet motsätter sig därför ett förbud mot ett viss sorts friskolor eftersom ett förbud av sådan karaktär skulle kränka samt överträda på människors (föräldrarna och elevers) rätt att ta egna beslut och göra egna val. Ytterligare ett exempel finner man i en artikel från 2018 i Svenska Dagbladet med rubrik ”KD:s vallöfte: ”Kommer inte att stänga religiösa friskolor” där KD:s riksdagsgruppledare och rättspolitiska talesperson Andreas Carlson uttrycker sig så här:

” (...) Det finns bra kristna skolor som skapar en skolmiljö som passar bättre än den kommunala skolan för många. Den valfriheten vill vi värna. Det är en kollektiv bestraffning

att stänga skolor för att inte några fungerar. Kristdemokraterna vallöfte får bli att vi inte kommer att stänga religiösa friskolor”

(Reuterskiöld 2018).

Det man finner genom analys av Carlsons citat är att det anses viktigt för partiet att värna för människors valfrihet. Kollektiv bestraffning ska inte tillämpas, utan den skola som har gjort fel ska själva få ta emot konsekvenserna. Även om skolan är inget individ i sig, ser man att genom att yttrar sig mot kollektiv bestraffning, är också i linjen med hur idealtypen kristdemokratin ser på människor nämligen att alla bär på sitt eget ansvar för sina handlingar (Accetti 2019:70).

Strategi: Idealtypen kristdemokratin framhåller *förvaltarskap* som en viktig strategi som människor ska/bör göra för att samhället ska utvecklas till det bättre. Det man finner genom analys av materialet specifikt kring konfessionella skolor finns det inget som tyder på människors roll som goda förvaltare. Detta gäller både om konfessionella skolor ska bidra till att göra människor till goda förvaltare eller att konfessionella skolor i sig själv är ett bevis på människors förvaltarskap. Däremot finner man att partiet pratar generellt om skolans uppdrag, eller vad de anser är skolans uppdrag och där påpekar dem att skolan ska fostra människor som ta ansvar och förvaltar landets kulturella arv. Nedan finner man ett exempel från partiets rikstingshandlingar 2017 under rubriken *”Utbildning och kultur”*:

” Skolans uppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga vuxna för vuxenlivet. Skolan har också ett bildningsuppdrag. Skolan ska bygga på, och förmedla vidare, de värden och dygder som är centrala för ett gott liv och ett gott samhälle. Inte bara utbilda personer som ska kunna få jobb, utan också medborgare som kan vara med och ta ansvar för samhällets gemensamma angelägenheter och förvalta centrala värden och kulturarv” (...).

(Kristdemokraternas rikstingshandlingar 2017 s. 336).

Hur kan man då koppla det här till konfessionella skolor? Det man finner genom analys av både Kristdemokraternas rikstingshandlingar från 2017 och deras utbildningspolitiska handlingsprogram från 2020 att partiet gör ingen skillnad på konfessionella skolor, kommunala skolor samt friskolor, utan de ses som en skolform så kan förmedla vidare till deras elever om hur dem som människor kan ta ansvar för sitt eget liv men också blir bra förvaltare i det samhälle som dem (barnen) kommer att ärva (Kristdemokraterna

utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 40). Accetti påpekar att inom kristdemokratin är god förvaltarskap viktig för varje människa att hålla på med, och ett sätt för människor att kunna göra det, är att dem lär sig det i skolan (2019:167–168). I ljuset av det som har precis diskuteras, finner man att Kristdemokraternas syn på konfessionella skolor stämmer med idealtypen kristdemokratin.

Utopi: Inom kristdemokratins idealtyp är det ideala samhället ett samhälle där det råder *solidaritet* bland människor. Det man finner genom analys av materialet kring Kristdemokraterna och där dem uttalar sig specifikt om konfessionella skolor är att det finns inget som tyder på att dem ska bidra till solidaritet bland människor. Däremot så finner man genom analys av Kristdemokraternas utbildningspolitiska handlingsprogram att partiet nämner deras generella mål med skolan och att dem uppfattar skolans uppdrag som förmedlare av värderingar så som solidaritet mellan människor. Nedan finner man ett exempel från deras partiets utbildningspolitiska handlingsprogram:

” (...) Det är vår uppfattning att skollagen väl sammanfattar skolans uppdrag när det gäller att förmedla grundläggande värden när den slår fast att ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla (...)”

(Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 3).

Utifrån det som har presenteras, är det inte för långtgående att påstå att konfessionella skolor ses också som en skolform som kan leverera dessa värden om solidaritet mellan människor. Detta påstående är baserad på det Kristdemokraterna själva säger om hur de uppfattar friskolors roll i den svenska skolväsen. Nedan finner man ett exempel:

” För oss är friskolorna en naturlig del av utbildningsystemet och ingår i ett samspel på lika villkor med de kommunala skolorna, för att ge eleverna bästa möjliga valmöjligheter och förutsättningar att få det stöd och de utmaningar de behöver för att utvecklas optimalt. I mångfalden ges skolor dessutom bättre möjligheter att lära sig av varandra. (...)”

(Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 3).

Det man kan konstaterar är att explicit och när det handlar om specifikt om partiet eller en representant från partiet talar om konfessionella skolor, ser Kristdemokraterna konfessionella

skolor som alla andra skolor, nämligen som en förmedlare av goda värden så som solidaritet bland människor.

6.1.2 Dimension- Samhälle

Verklighetsbild: I idealtypen kristdemokratien beskrivs samhället som en *gemenskap*. Detta innebär att människa inte är en ö utan en del av en social enhet. Den sociala enheten innehåller bland annat familjen, jobb, skola, förening. Gemenskaper anses vara väldigt viktiga och en del av människors utveckling och det goda livet (Accetti 2019:61–62,81). När det gäller Kristdemokraterna finner man att när partiet diskuterar generellt om skolan och utbildning, så är fostrande av gemenskap, eller ingivande av gemenskap ett värde som man ska lära ut till elever. Ett exempel på det finner man återigen i partiets utbildningspolitiska handlingsplan med underrubrik *Mål och vision*:

” Kristdemokraternas vision är en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter; en skola där varje barn och elev får utvecklas efter sin fulla potential, till vidare studier, ett meningsfullt yrkesliv och delaktighet i samhällsgemenskapen ”

(Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 3).

Precis som i dimension människa och det som har tagits upp i deras kategorier *strategi* och *utopi*, finns det ingen direkt benämning om att konfessionella skolor ska bidra till ett samhälle med gemenskap. Däremot, och vilket har påpekats i analysen av dessa kategorier i dimension människa, påpekar Kristdemokraterna själva att de gör ingen skillnad på skolorna. Friskolor inte ska ses som ett komplement men som en integrerad del av skolväsendet precis som kommunala skolor (Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 40). Detta innebär att för Kristdemokraterna bidrar konfessionella skolor med ett sätt att vara delaktig i en gemenskap. En gemenskap som passar barnen och deras föräldrar och vad de själva tycker passar dem och som de vill vara en del av. Detta gör att Kristdemokraternas ståndpunkt kring konfessionella skolor stämmer med idealtypen kristdemokratien.

Strategi: Idealtypen kristdemokratiens syn på hur samhället *bör* vara är ett samhälle där det råder *subsidiaritetsprincipen*. För att påminna, och vilket det har definierats i teoriavsnitt om idealtypen kristdemokratiens dimension samhälle i kategorin strategi, innebär

subsidiaritetsprincipen att samhället byggs nedifrån och upp. Statens ska involvera sig i människors liv så lite som möjligt men ska hjälpa de grupper som behöver mest hjälp tills att dem kan klara sig själva (Larsson 2014:124). Det man finner genom analys av Kristdemokraterna är idén om det fria skolvalet präglad av *subsidiaritetsprincipen*. Nedan finner vi ett exempel med ett citat från Kristdemokraternas utbildningspolitiska handlingsplan:

” (...) *Det offentliga ska erbjuda föräldrar och elever möjlighet att fritt välja en skola som passar och välja bort en som inte fungerar*” (...)

(Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 39).

Anledningen till att det offentliga ska erbjuda möjlighet att fritt välja den skola som passar föräldrar eller elever är för att det kan finnas familjer, särskilt ekonomisk svagare familjer, som har begränsade möjligheter att välja en bättre skola för deras barn än den dåliga som finns i närheten. Samhället ska därför hjälpa till genom att förenkla kösystemet till friskolorna och ständigt ge ut information så att människor vet vilka alternativ som finns (Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 39). Vad har detta med Kristdemokraternas ståndpunkt att göra? Så som det har påpekats tidigare, partiet ser konfessionella skolor som en del av friskolor och det fria skolvalet. Det enda särskiljningen som sker är när partiet adresserar konfessionella skolor direkt. Förutom det gäller det dem säger om det fria skolvalet också konfessionella skolor. Det faktum att partiet ser konfessionella skolor som en del av friskolan är inte så konstigt med tanken på att Berglund & Larsson påpekar detta i deras litteratur *Religiösa friskolor i Sverige* (2007) och menar att i princip alla konfessionella skolor i Sverige är friskolor i det bemärkning att det inte är kommunen som är deras huvudman (2007:28–29).

Utifrån det som har framförts ovan, går det att argumentera för att Kristdemokraternas ståndpunkt kring konfessionella skolor instämmer delvis med idealtypen kristdemokratins strategi om *subsidiaritetsprincipen*.

Utopi: Det man finner genom analys av det ideal tillståndet i ett samhälle enligt idealtypen kristdemokratin finner man att Kristdemokraternas syn på konfessionella skolor inte stämmer med ideal tillståndet *social marknadsekonomi*. *Social marknadsekonomi* handlar om att liberala marknadsprinciper råder vid sidan av en omfattande välfärd för arbetare och sociala

tjänster för sårbara grupper. Tanken är att staten ska beskydda nystartade företag från internationell konkurrens (Heywood 2017:81–82). Det man finner genom analys av materialet kring Kristdemokraterna och konfessionella skolor är att det finns väldigt lite som tyder på att konfessionella skolor skulle bidra eller på något sätt förkroppsliga idén av en *social marknadsekonomi*. Även när man analysera det Kristdemokraternas rikstingshandlingar från 2017 samt deras utbildningspolitiska handlingsplan från 2020 där de diskuterar generellt om friskolor så finns det lite som tyder på att skolor ska omfattas av den här principen. Det faktum att partiet nämner att det ska råda en valfrihet när det gäller val av skola handlar inte så mycket om att de ska konkurrera med varandra över elever, utan det handlar om att ge föräldrar och barn möjlighet att välja det skola som passar dem bäst, samt en skola som bättre passar deras livsåskådning (Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020 s. 40–41). Detta synsätt ska inte underskattas, för precis som Accetti påpekar, är denna syn centralt för Kristdemokratin och hur de ser på människor och människors rätt att välja det som passar dem (2019:89).

Figur 3. Resultatredovisning av överensstämmelsen mellan Kristdemokraternas ståndpunkt kring konfessionella skolor och idealtypen kristdemokratin.

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild	<i>Stämmer</i>	<i>Stämmer</i>
Strategi	<i>Stämmer</i>	<i>Stämmer delvis</i>
Utopi	<i>Stämmer</i>	<i>Stämmer inte</i>

6.2 Liberalerna

Nedan analyseras om Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella skolor överensstämmer eller inte med idealtypen liberalism. I slutet av avsnittet kommer det presenteras en resultatredovisning för Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella skolor och om den överensstämmer med idealtypen liberalism.

6.2.1 Dimension-Människa

Verklighetsbild: Idealtyp liberalismens verklighetsbild på människa är att den är *rationell*. Innan en analys av Liberalerna och deras syn på människan som *rationell*, ska det först redogöras vad som menas med att en person är *rationell*. Det som menas med att en person är *rationell* inom liberalism innebär det att människan som individ har förmågan att bedöma deras eget intresse och avväga för konsekvenserna av deras handlingar. Människor uppfattas också som jämlika men olika och man ska därför inte alltid behandla människor likadant eftersom det kan leda till ett kontrollsamhälle där staten vill kontrollera människors liv för att ingen ska vara annorlunda. Genom utbildning kan människor utveckla deras förmåga att rationalisera och på sådant sätt göra egna välinformerade beslut (Larsson 2017:34).

Hur tar sig Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella jämfört med idealtyp liberalismens verklighetsbild på hur människor är? Nedan finner man ett exempel ur Liberalernas landsmöteshandlingar från 2017 där de utger deras syn på konfessionella skolor:

” (...) Det är partistyrelsens tydliga uppfattning att den linje partirådet lade fast vad gäller religiösa friskolor fortfarande bör gälla. Ytterligare religiösa friskolor riskerar, enligt partistyrelsen uppfattning, att leda till att barn, däribland nyanlända och barn boende i utsatta områden, isoleras från det svenska samhället och får möta få färre med svenska som modersmål. Det kan vi inte acceptera” (...)

(Liberalernas landsmöteshandlingar 2017 s.276).

Denna ståndpunkt finner man också i en motion till riksdag av föredetta partiledaren för Liberalerna Jan Björklund och 19 andra av Liberalernas riksdagsledamöter. Så skriver de i deras motion med rubrik *Liberalernas budgetmotion 2019*:

(...) ” Vi vill se ett stopp för nya religiösa skolor. Skolan, som ska vara en brygga in i samhället, riskerar att bli en enklav som isolerar barnen från resten av samhället och motverka jämställdhet och likabehandling av flickor och pojkar. Skolinspektionen måste också ges ett särskilt uppdrag att granska existerande skolor med religiösa inslag samt friskolor som drivs av ideella föreningar och trossamfund”

(Motion till riksdagen 2018/19:288 av Jan Björklund m. fl).

Det man finner genom analys av dessa texter där Liberalerna samt deras partirepresentanter uttrycker deras ståndpunkter kring konfessionella skolor med idealtypen liberalism, finner man att explicit finns det inte så mycket som talar om en människas *rationalitet* så som beskrivet i liberalismens dimension människa i kategorin verklighetsbild. Istället det man finner

är att barnens och föräldrarnas möjlighet att välja fritt bland konfessionella skolor ska begränsas till dem som finns. På sådant sätt finner man att människors *rationalitet* inte har begränsats, utan de kan utöva deras *rationalitet* och fria vilja att välja bland dem konfessionella skolor som finns kvar. I och med ett nyetableringsförbud innebär det att barnens möjlighet att välja en potentiellt ny startad konfessionella skola begränsas. Det man finner genom analys av det Liberalerna har framfört, finner man att det finns en rädsla för att nyanlända och barn i utsatta område kommer att isoleras. Genom att uttala sig så här antyder partiet att nyanlända barn samt barn i utsatta område, eller bättre sagt deras föräldrar har inte förmågan att rationalisera och tänka själv på det som är bäst för dem själva men också deras barn. Det man finner genom analys idealtyp liberalism är att alla människor, till och med nyanlända och människor som bor i utsatta område har en förmåga att rationalisera och ta sina egna beslut (Larsson 2014:34). Larsson skulle argumentera att inom liberalism anser man inte att man kan förutse vad dessa nyanlända eller människor som bor i utsatta område skulle göra för val, istället skulle det bästa alternativ vara att genom bildning eller information ger människor själva att få välja vad som anses vara bra för dem (2014:34). Utifrån det som har framfört ovan, finner man att liberalernas ståndpunkt gentemot konfessionella skolor i kategori verklighetsbild stämmer delvis.

Strategi: För idealtyp liberalism är strategin att förse människor med *valfrihet*. Det som menas med valfrihet, och vilket nämns i teoriavsnittet, är att individens valfrihet är av högsta värde och människor ska ges möjlighet att följa deras eget intresse. Människor ska kunna välja sitt eget livsplan samt eget konsumtionsmönster (Heywood 2017:28–29). Dessutom anses valfrihet leda till personlig utveckling och blomstring, och att det i sin tur leder till ett bättre samhälle. Detta innebär att inom liberalism är man väldigt mycket för individens fri- och rättigheter ett ramverk som möjliggör det för individer att fullfölja det intresse de själva vill (Larsson 2014:35; Bellamy 1999:27).

Utifrån det som har framförts om idealtyp liberalismens strategi för människor i dimension människor, finner man att Liberalernas agerande gentemot konfessionella skolor stämmer delvis. Frågan är, hur kommer det sig med tanke på att i kategori verklighetsbild så stämmer idealtyp liberalism med Liberalerna fast att de vill sätta stopp för nya konfessionella skolor och på så sätt införa en begränsning för människors möjlighet att välja potentiella nya konfessionella skolor? För det första finner man att i kategorin verklighetsbild gällande dimension människa, begränsas inte människors förmåga att med hjälp av sin *rationalitet* göra

val. Dessutom tas inte alternativet av konfessionella skolor bort som möjlighet att välja, utan här handlar det om att de får välja bland dem som redan finns och kommer vara kvar. Däremot finner man genom analys av det Liberalerna har uttryckt om konfessionella skolor i deras landsmöteshandlingar 2019, att de vill ta bort eller begränsa ett ramverk som möjliggör en mer fullständig valfrihet som människor har tillgång till (Liberalernas landsmöteshandlingar 2019 s.160). För att vidareutveckla, och vilket Bellamy påpekar i sitt argument, inom liberalism vill man ha ett ramverk som ge människor så mycket valfrihet som möjligt (1999:27). Utifrån det argumentet, finner man att Bellamy skulle påstå att det mest fullständiga ramverket för konfessionella skolor är den som råder nu, nämligen att konfessionella skolor får vara verksamma samt att nya får startas (1999:27–28). Även om Liberalerna inte begränsar genom ett fullständigt förbud av konfessionella skolor, finner man att genom att plocka bort en del av ramverket så förses människor inte med det mest fullständiga alternativet längre.

Utopi: Det ideala tillståndet för en människa inom idealtypen liberalism är den där det råder *individuell frihet*. *Individuell frihet* innebär att individen är fri att bestämma över sitt eget liv i form av vad de vill bli och vad de vill göra med deras medel. Individen ska ha rätt att göra det de vill så länge dem inte inskränker någon annans valfrihet, samt att man ska ha frihet i form av personlig utveckling och blomstring (Heywood 2017:29–30). Det man finner genom analys av materialet angående Liberalerna och deras ståndpunkt kring konfessionella skolor är att den stämmer in delvis med idealtypens liberalisms kategori utopi gällande dimension-människa. Det man finner genom analys är att Liberalerna skulle argumentera att de inte inskränker på människors individuella frihet eftersom de inte har förbjudit konfessionella skolor. Det enda de förespråkar är ett nyetableringsstopp ska ske men de som finns kvar får vara kvar (Liberalernas landsmöteshandlingar 2019 s. 160–161). Utifrån det som har diskuterats i strategin *valfrihet*, finner man att man vill begränsa nya konfessionella skolor men utan att ta bort dem helt och hållet.

6.2.2 Dimension- Samhälle

Verklighetsbild: Enligt idealtypen liberalism anses samhället vara *individualistisk*. Det innebär att individen ses som den främsta social enheten vilket innebär att en människas fri-

och rättigheter ska vara första prioritet. Alla politiska beslut som tas ska gynna människors möjlighet till mer fri- och rättigheter. Staten har rätt att förse människor med socialt skydd men endast i syfte att främja människors individuella utveckling. Det ska dock tilläggas att inom liberalism är man väldigt försiktig och skeptiskt till statens ingripande i människors liv eftersom det finns risk att det leder till en maktkoncentration som inskränker sig på människor (Bellamy 1999:27; Larsson 2014:35). Det man finner genom analys av Liberalernas agerande gentemot konfessionella skolor, finner man att detta stämmer delvis med idealtypen liberalism. Liberalerna påpekar att de vill få till ett etableringsstopp för att hindra att nyanlända barn hamnar i utanförskap (Liberalernas landsmöteshandlingar 2019 s. 160), Argumentet här skulle vara att människor som hamnar i utanförskap kan inte fullt ut utöva de fri- och rättigheterna som samhället erbjuder dem samt att om människor hamnar i utanförskap så främjar det inte deras personlig utveckling och blomstring, utan det är mer sannolikt att det sätter stopp för det (Bellamy 1999:27; Larsson 2014:35). Däremot uppstår frågan om det ingripande eller åtgärder mot nyetablering av konfessionella skolor är i rätt proportion eller inte? Det man finner genom analys av Larsson påpekar han att liberalister skulle nog argumentera för att staten för säkerhets skull ska låta bli att involvera sig eftersom det kan leda till en Pandoras ask av statligt ingripande i människors liv (2014:35).

Strategi: Idealtypen liberalismens syn på hur samhället bör vara att det finns *gradvisa förändringar*. Precis som det framfördes i teoriavsnittet, *gradvis förändring* handlar om att man förändrar samhället stegvis och inte genom reformer eller revolutioner för att de slutar med att underminera demokratiska samhällsformer. Det enda gången man får använda sig av revolutionerande medel är för att stoppa diktatorisk regim (Larsson 2014:35–36). Det man finner genom analys idealtypens liberalism och jämför med Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella skolor stämmer inte det med idealtypens liberalismens strategin för samhället. Det man finner genom analys av Larsson påpekar han att inom liberalisttradition anses det fel att fastställa först det slutliga politiska målet och sedan arbeta mot det. Detta innebär att det finns inga rationella tillvägagångsätt för att en gång för alla fastställa ett politiskt idealmål (2014:36). Detta innebär att när Liberalernas partistyrelse uttalar sig så här enligt idealtypen liberalism skulle det uppfattas som problematiskt:

” (...) Ytterligare religiösa friskolor riskerar, enligt partistyrelsen uppfattning, att leda till att barn, däribland nyanlända, och beroende i utsatta områden, isoleras från det svenska samhället och får möta få färre med svenska som modersmål. Det kan inte accepteras” (...).

(Liberalernas landsmöteshandlingar 2017 s. 276).

Argumentet skulle vara att detta är en utopisk syn, alltså att man tror att stopp för nyetablering av konfessionella skolor kommer resultera i ett visst politiskt resultat, nämligen färre barn som hamnar i utanförskap och bli integrerad i samhället (Larsson 2014:36). Problemet är att det finns inget som tyder att ett sådan politisk åtgärd kommer leda till den resultatet.

Utopi: Inom idealtypen liberalism är det ideala tillståndet för ett samhälle där *marknadsmekanismer* råder. Detta innebär ett samhälle där kapitalism och fria marknadsprinciper råder. Detta anses vara det mest effektiva sättet för individer att uppnå deras önskningar och maximera deras individuella val med så lite inskränkning som möjligt från staten. Marknaden anses kunna styra sig själv och lösa problem utan någon statlig iblandning (Larsson 2014:148). Det man finner genom analys av Liberalerna och deras ståndpunkt finner man att det inte stämmer med idealtypen i kategori utopi i dimension-samhälle. Liberalerna och deras partirepresentanter har påpekat att staten ska införa den här etableringsstopp och det finns inget som tyder på att de anser att den fria marknaden kommer att reglera allt det som dem anser är fel med konfessionella skolor. Så här uttrycker sig riksdagsledamoten Johan Pehrson och 18 andra riksdagsledamoten för Liberalerna i en motion till riksdagen med rubrik *Liberal integrationspolitik*:

(...) ” Vi vill se tuffare granskningar av alla skolor för att säkerställa att de följer skollagen. Det behöver säkerställa att skoldagen är fri från religiösa inslag för alla elever. Vi vill även ha ett stopp för nya religiösa friskolor vilket tack vare liberalerna nu utreds inom ramen för Januariavtalet” (...)

(Motion till riksdagen 2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl.)

Det man finner genom analys av detta citat från Johan Pehrson m. fl i en motion till riksdag är ett exempel på att partiet ser en direkt intervention i form av lagstiftning för att stoppa nyetableringen av konfessionella skolor. I det här citatet talas det till och med om det avtal man har ingått med den reagerande koalitionen av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, men också en icke-regerande parti som har skrivit på, Centerpartiet, för att kunna utreda möjligheten att förverkliga deras mål (Januariöverenskommelse u.å).

Figur 4. Resultatredovisning av överensstämmelsen mellan Liberalernas ståndpunkt kring konfessionella skolor och idealtypen liberalism.

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer delvis</i>
Strategin	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer inte</i>
Utopi	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer inte</i>

6.3 Centerpartiet

I den här delen analyseras om Centerpartiet ståndpunkt gentemot konfessionella skolor överensstämmer eller inte med idealtypen liberalism. I slutet av analysen kommer en resultatredovisning för Centerpartiet ståndpunkt kring konfessionella skolor jämföras med idealtypen liberalism.

6.3.1 Dimension- Människa

Verklighetsbild: Hur tar sig idealtypen liberalismens syn på människa som *rationell* så som beskrivet i figur 2 i teoriavsnitt till uttryck i materialet kring Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor? Så här uttrycker sig partistyrelsen i deras slutprotokoll för motion angående utbildning från deras partistämman 2019:

” Motionärerna vill se ett förbud mot konfessionella skolor. Det motiveras bland annat med att det kan leda till utanförskap och motverka jämlikhet mellan män och kvinnor. Den stora majoriteten av Sveriges konfessionella skolor är kristna. Konfessionella skolor har en långtradition av att bedriva utbildning i Sverige och har stöd i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Där ges föräldrarna rätt att försäkra sina barn en uppfostran och undervisning som överensstämmer med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse” (...).

(Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s. 30).

Senare skriver Centerpartiets partistyrelse så här i slutprotokollet:

” (...) *Demokratiska värderingar ska genomsyra våra skolor och vi har förståelse för den oro som kan finnas. Men i grunden handlar det om att elever och föräldrar ska kunna välja den skola som passar just dem. Vi är därför positiva till det fria skolvalet. Den ökade konkurrensen har lett till att kvalitet överlag har höjts i skolan*”

(Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s. 30).

Det man finner genom analys av dessa två citat från Centerpartiets slutprotokoll är att deras syn på utbildning och de rättigheterna att välja verkar stämma in med idealtypen liberalismens syn på människor som *rationella*. Detta innebär att människor är individer som är rationella som kan ta sina egna beslut och avväga konsekvenserna av dem beslut som de har tagit. Människor anses också vara jämlika och därför ha samma rättigheter att leva deras liv så som dem vill. Dessutom kan människor genom utbildning uppnå personlig utveckling och blomstring (Larsson 2014:34). Centerpartiet verkar vilja fortsätta att ge barn och föräldrar den fri-och rättighet dem har när det gäller val av skola. På så sätt kan man välja fritt vilken skola man anser kommer passa en bäst för ens personlig utveckling. Partiledningen påpekar att de förstår oron som vissa inom partiet har, men att det är genom bättre tillsyn över skolorna för att se till att de sköter sig (Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s. 30). I ljuset av det som har framförts, hur man då förstå partiets agerande kring konfessionella skolor? Det man finner genom analys av Centerpartiets riksdagsledamot Alireza Akhondi i sin motion till riksdagen påpekar han att konfessionella skolor kan bidra till försvårad integration och indoktrinering (Motion till riksdagen av Alireza Akhondi 2018/19:2413).

Akondis motion ger lite mer djup i Centerpartiets rationalisering kring konfessionella skolor, även om det kan uppfattas som förvirrande. Precis som i Liberalernas fall, finner man att det finns en oro för integration och därför vill man stoppa nyetableringen av konfessionella skolor (Liberalernas landsmöteshandlingar 2017 s. 276). Skillnaden mellan Centerpartiet och Liberalerna är att Centerpartiet är betydligt mer klarare i hur de ser på människor när det kommer till deras fria val av vilken skola, men precis som Liberalerna, blir argumentet och påföljden av ett etableringsstopp för konfessionella skolor att människa har all rätt att använda sin rationalitet att välja bland de skolorna som kommer finnas kvar om ett sådant förbud skulle lagstiftas. Argumentet är därför att Centerpartiets syn på människor i jämförelse med idealtypen liberalism stämmer delvis och inte helt.

Strategin: Det strategin idealtypen liberalism förespråkar att man bör sträva efter är *valfrihet*. Precis som med Liberalerna, stämmer den här kategorin delvis. Precis som det påpekades i kategori verklighetsbild angående Centerpartiet, så förespråkar partiet att de vill värna för föräldrar och barnens valfrihet när det gäller val av skola (Centerpartiet slutprotokoll partistämman 2019 s. 30). Åt ena sidan vill Centerpartiet, likt i Liberalernas fall och vilket har diskuterats i Liberalernas kategori strategi i dimension- människa, begränsas en valmöjlighet som finns idag som är mer omfattande än det som Centerpartiet förespråkar med ett etableringsstopp för konfessionella skolor. Larsson skulle argumentera, och vilket har också nämnts i Liberalernas fall, att valfrihet handlar om att människor ska ha det ramverk som maximera deras möjlighet att välja. Det ramverk som maximera människors valfrihet kring konfessionella skolor är den som råder i dagsläget eftersom det skulle tillåta för ännu fler konfessionella skolor att startas och ge människor ännu mer valmöjligheter när det kommer till val av skolor (2014:35).

Utopi: När det gäller idealtypen liberalismens idealtillstånd för människor vilket är *individuell frihet* finner man att vid första ögonkastet så stämmer det med Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor, nämligen att partiet vill att människor, eller föräldrar och barnen i den här valet har så stor handlingsfrihet som möjligt när det gäller val av skola för att uppnå personlig utveckling och blomstring (Heywood 2017:29–30). Problemet är, och vilket har nämnts också i analysen gällande Liberalerna i kategori utopi gällande dimension- människa, finner man att Centerpartiet inte inskränker föräldrarnas och barns rätt att välja fritt bland de konfessionella skolor som finns eftersom de inte yrkar om ett fullständigt förbud mot konfessionella skolor. Däremot kan argumentet göras att det rådande tillstånd idag kring konfessionella skolor ger och har mer potentiell i form av att tillgodose det mest ideala tillståndet för individens frihet.

6.3.2 Dimension- Samhälle

Verklighetsbild: Enligt idealtypen liberalism anses samhället vara *individualistiskt* och bygger på individualism. Detta innebär att individen är samhällets främsta sociala enhet vars fri- och rättigheter ska prioriteras. All de politiska beslut som tas ska vara i syfte att gynna människors fri- och rättigheter och beskydd från inskränkning av dessa rättigheter. Staten ska

garantera detta genom ett social skydd som privilegiera dessa rättigheter samt främja individens utveckling (Bellamy 1999:26). Hur förhåller sig Centerpartiets ståndpunkt till konfessionella skolor till den här definitionen av ett individualistiskt samhälle föreskriven av idealtyp liberalism? Det man finner genom analys av debattartikeln skriven i Expressen 2017 med rubrik *Religionsfrihet måste råda i skolan* av Centerpartiets dåvarande vice ordförande för barn – och utbildningsnämnden i Åre kommun Can Savran, påpekar han att det handlar om att ge barn en religionsfrihet, nämligen förmåga att vilja vara religiösa eller inte vara det. Han påpekar att religiösa friskolor inte ger barnet så mycket valmöjlighet eftersom det är föräldrarna själva som väljer en skola till deras barn baserad på deras egna (föräldrarnas) religiösa övertygelse. Ett exempel finner man nedan från hans debattartikel:

” (...) I normala fall är inte barn mogna att välja själv sin egen religion. Barn har inte kännedom om vilka rättigheter och skyldigheter en samhällsmedborgare har. Familjen är i regel den viktigaste referenspunkten där föräldrar och släktingar helt naturligt för över sina religiösa uppfattningar till barnen. Men familjens religiösa uppfattningar får inte ensidigt förstärkas genom skolan om vi vill åstadkomma tolerans och integration i samhället” (...)

(Can Savran 2017).

Det man finner genom analys av citatet finner man ett erkännande av människa som individ med rättigheter och utifrån det som har påståtts om idealtypen liberalism, skulle Can Savran påpekar att ett politiskt beslut om att stoppa nyetablering av konfessionella skolor skyddar individens fri- och rättigheter, nämligen barnens fri- och rättigheter. Precis som i Can Savrans fall, tillkännager Centerpartiet att samhället är ju individualistiskt genom att yrkar på föräldrarnas rättighet att välja skola som passar dem och deras livsåskådning (Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s. 30). Det finns befogenhet och det stämmer delvis vad Centerpartiet och partimedlemmar yttrar i form av att skydda barnens fri- och rättigheter, däremot inskränker dem sig på föräldrarnas fri- och rättigheter och utgångspunkten är att föräldrar är ju de rationella och vet som är bäst eftersom de kan själva göra en bedömning om en konfessionell skola är rätt för deras barn eller inte.

Strategi: Det strategi som idealtyp liberalism förespråkar som strategi för samhällsförändring är en *gradvis förändring*. Det man finner genom analys är att den inte stämmer. Tillskillnad från Liberalernas kategori strategi i dimension människa, handlar det inte om att Centerpartiet vill uppnå ett visst ideal genom att stoppa nyetableringen av konfessionella skolor, utan här

handlar det om att det finns inget i materialet som tyder på att Centerpartiet anser att förutsättningarna som ledde till ett etableringsstopp kan förändras. Istället är det som partiet förespråkar att man skärper tillsynen av skolor som presterar inte väl. Det ges ingen indikator på hur en stegvis förändring kommer så leda till ett etableringsstopp för konfessionella skolor (Centerpartiet slutprotokoll partistämman 2019 s. 30).

Utopi: När det gäller idealtypen liberalismens ideala tillstånd för samhället (utopi), vilket *marknadsmekanismer* ska regera och råda, finner man att Centerpartiet står delvis. Det är inte att nyetableringsstoppen bidrar till främjande av marknadsmekanismer, utan det är faktumet att partiet ser det generella fria skolvalet, vilket innefattar de konfessionella skolor, har lett till en ökad konkurrens som har lett till en kvalitetsförhöjning i skolan. Ett exempel finner man nedan:

” (...) Vi är därför positiva till det fria skolvalet. Den ökade konkurrensen har lett till att kvalitén överlag har höjts i skolan”.

(Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s.30).

Budskapet är dock tvetydigt om inte motsägelsefull. För som Larsson påpekar *marknadsmekanismer* innebär att kapitalism och de fria marknadsprinciper ska råda och det ska ske med lite om ingen statlig intervention som möjligt. Med andra ord ska marknaden lösa de problem som uppstår (Larsson 2014:148). Däremot finner man genom analys av Centerpartiet att de förespråkar inte heller för ett laissez-faire förhållningsätt utan partiet förespråkar för mer skräpt tillsyn av skolan och konsekvenser för skolor som inte sköter sig (Centerpartiets slutprotokoll partistämman 2019 s. 30). Förutom, förespråkande av konkurrens via fria valet av skolan, finns det inget som stämmer med idealtypen liberalism i denna kategori.

Figur 5: Resultatredovisning av överensstämmelsen mellan Centerpartiets ståndpunkt kring konfessionella skolor och idealtypen liberalism.

	Dimension	
Kategori	Människa	Samhälle
Verklighetsbild	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer delvis</i>
Strategi	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer inte</i>
Utopi	<i>Stämmer delvis</i>	<i>Stämmer inte</i>

7. Slutsats

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka hur och varför Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiets antog deras respektive ståndpunkt kring konfessionella skolor. Partierna agerande skulle analyseras utifrån två olika teorier, den rationella ställningstagande baserad på Strøm & Müllers *Policy, Office or Votes*, och den andra teorin, nämligen den ny-institutionell teori med ställningstagande att partiets normer, d.v.s. deras ideologi, styr deras agerande. I den här avsnitt kommer det sammanfattningen av den rationella perspektiv, där *Policy, Office, Votes*, ska jämföras med partiernas ståndpunkt som ett uttryck för deras normer (ideologier).

Det man finner genom analys är att det rationalistiska perspektivet baserad på *Policy, Office or Votes* påvisar att partierna hade mer än en strategi för att uppnå deras politiska mål. En aspekt som var förekommande i samtliga av partiernas fall är att det behöver, om inte kräver att man behöver vinna eller få röster för att kunna uppfylla sin policy eller office mål. Genom att få röster kunde Kristdemokraterna försäkra sig om att vara kvar i riksdagen och på så sätt fortsätta vädja för deras policy, nämligen konfessionella skolors rätt att etablera sig och finnas. Centerpartiet agerade vid första ögonkastet irrationellt, nämligen att de ändrade sig i en fråga som hade inte skadat dem politiskt med tanke på deras valresultat. Centerpartiets fall gav en intressant inblick till vad det är för mål som eftersträvas när det inte är val, nämligen *policy* eller *office*, eftersom när som helst kan man ha en förhandling med en regerande koalition. Liberalernas agerande gentemot konfessionella skolor visar det komplexiteten som kan finnas bara för att ändra en policy. Partier klickar inte bara deras fingrar och plötsligt så blir en partipolitik till. Liberalerna var tvungen att hitta en mellanväg för deras ståndpunkt för att inte splittra partiet.

Vad det gäller ny-institutionells teori om att det är normer, nämligen ideologier som är uttryck för partiets ståndpunkter, finner man att hos Kristdemokraternas fanns det en klart mycket mer ideologisk förankring, bland annat i fyra av sex kategorier. Vilket verkar överensstämma med det Strøm & Müller påpekar när det gäller policy, att en fråga kan anses vara viktigt för ett parti ur en ideologisk ståndpunkt och därför så ändra dem inte deras politik i en fråga (1999:7). När det gäller Liberalerna & Centerpartiet så finner man att det finns betydligt mer tvetydigheter och ibland motsägelsefullt argument i jämförelse med idealtypen liberalism. Detta tyder på att partier inte är bundna av deras normer, utan de kan bestämma sig för att

agera utanför vad som förväntas av dem rent normmässigt. Argumentet skulle då kunna vara att partiets normer är mer komplexa än idealtyper och att det behövs en mer utsträckt undersökning av de normer som är inom ett parti (Svensson 1994:35–36).

Sammanfattningsvis kan det konstateras utifrån den här studien att partiets agerande kan förstås och förklaras med att de är för det mesta rationalistiska och antar dem ställningstagande de gör för att maximera *policy, office or votes*. Med andra ord så antog Kristdemokraterna ställningstagande gentemot konfessionella skolor för att vinna röster för att kunna försvara deras politik om att konfessionella skolor ska få vara kvar och nya ska kunna etableras. Det ställningstagande som Liberalerna har gentemot konfessionella skolor var i syfte att vinna röster genom en ny politik vilket också ledde till att deras ståndpunkt gentemot konfessionella skolor blev offentlig politik. Centerpartiets ställningstagande gentemot konfessionella skolor, vilket som Liberalernas, var en nyetableringstopp, ledde till att partiet fick inflytande i den verkställande makten när de offrade den tidigare ståndpunkt, vilket var för konfessionella skolor.

När det gäller att förklara Kristdemokraterna, Liberalernas samt Centerpartiets ställningstagande kring konfessionella skolor utifrån en ny-institutionell teori, finner man att endast Kristdemokraternas ställningstagande kring konfessionella skolor var i linjen med partiets normer, d.v.s. ideologi. Liberalerna och Centerpartiets ställningstagande kunde inte förklaras utifrån en ny-institutionell teori, utan det som förklarade bäst deras agerande var den rationalistiska teorin baserad på *Policy, Office or Votes*.

7.1 Vidare forskning

Jag erkänner att Svenssons argument angående en mer utsträckt eller utvidgad undersökning om partiets normer skulle ge mer möjlighet till att förstå normernas roll i partiets agerande. Jag erkänner också att uppsatsens blir väldigt tolkande med tanke på den teoretiska ramverk. Däremot finner jag att detta är en styrka eftersom undersökning blir förankrad i teorin.

Det jag föreslår för vidare forskning är en undersökning av ny-institutionell karaktär där man utför intervjuer med partimedlemmar kring en sakfråga som har varit omtalad, och där partier har redan tagit sina ståndpunkter genom att göra det till officiell partipolitik. På så sätt kan man få en inblick till hur de inom partiet har resonerat kring just den politiska frågan. Det kan

heller vara kring frågan av konfessionella skolor eller om den politiska debatten om mäns våld mot kvinnor.

Källförteckning

Accetti, I. C (2019) *What is Christian Democracy: politics, religion and theology*. Cambridge University Press.

Andeweg, R. B & Thomassen, J. (2011) *Pathways to party unity: Sanctions, loyalty, homogeneity and division of labour in the Dutch parliament*. *Party Politics* 17 (5): 655-672.

Bellamy, R. (1999) *Liberalism I R*. Eatwell & A. Wright (eds) *Contemporary Political Ideologies*. Second edition. Continuum: London and New York.

Bengtsson, B. & Hertting, N (2014). *Generalization by mechanism Thin Rationality and Idead- type Analysis in Case Study Research*. *Philosophy of social science*. 44(6) 707–732.

Berglund, Jenny. & Larsson, Göran. (red) (2007). *Religiösa friskolor i Sverige: Historiska och nutida perspektiv*. Studentlitteratur.

Bergström, G, Boréus, K. (red) (2012) *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. Lund. Studentlitteratur.

Bjereld, U, Demker, M. & Hinnfors, J. (2009). *Varför vetenskap? Om vikten av problem och teori i forskningsprocess*. 3:e uppl. Lund. Studentlitteratur.

Browne, E. C. (1971). *Testing Theories of Coalition Formation in the European Context*. *Comparative Political Studies* 3(4).

Demker, M. (1993) *I nationens intresse? Gaullismens partiideologi 1947–1990*. Stockholm: Nerenius & Santeréus.

Elo, S, Kääriäinen, M. Kanste, O. Pölkki, T. Urtrianen, K. & Kygnäs H (2014). *Qualitative Content Analysis: A focus on Trustworthiness*. Sage Open, January – March 2014 1-10.

Elster, J. (2009). *Interpretation and Rational Choice*. *Rationality and Society* 21(1): 5–33.

Friedman, M. (1953). *Essays in Positive Economics*. Chicago: University of Chicago Press

- Heywood, A. (2017) *Political Ideologies: An introduction*. Sixth Edition. Palgrave
- Hsieh, H.F. & Shannon E.S. (2005) *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. Sage Open (15) 12177–1288.
- Jarl, M & Rönnerberg, Linda (2019) *Skolpolitik- Från riksdagshuset till klassrum*. Tredje uppl. Stockholm. Liber.
- Johannessen, A. & Tuft, P. A. (2003) *Introduktion till Samhällsvetenskaplig metod*. Liber.
- Krippendorff, K. (2004) *Content Analysis: An introduction to its Methodology*. Second Edition, Thousand Oaks. London. New Delhi Sage.
- Larsson, R. (2014) *Politiska ideologier i vår tid*. Åttonde uppl. Lund. Studentlitteratur.
- Ljunggren, S.B. (2015) *Ideologier*. Första pocketupplagan, andra tryckningen. Hjalmarson & Högberg bokförlag
- Laver, M. & Schofield, N. (1998). *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe (Second edition.)*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Müller, W. C. & Strøm, K. (1999). *Policy, Office, Or Votes?: How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions*. Cambridge University Press
- Panbianco, A. (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge University Press
- Jonas Qvarsebo & Fredrik Wenell (2018) *Konfessionella skolor: Samhällsproblem eller mänsklig rättighet*. Timbro
- Satz, D. & Ferejohn, J. (1994). *Rational Choice and Social Theory*. *The Journal of Philosophy* 91(2): 71–8
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press

Material (Mediearkivet)

Aftonbladet (2017-11-19) L säger nej till förbud för religiösa friskolor. *Aftonbladet*.

Letmark, P (2019) ”Regeringen vill ha förbud mot nya religiösa friskolor” *Dagens Nyheter*, 4 juni. <https://www.dn.se/nyheter/sverige/regeringen-vill-infora-etableringsstopp-for-religiosa-friskolor/> (hämtad 2021-05-20).

Pettersson, O (2017) ”Blocken splittrade om förbud mot religiösa skolor” *Svenska Dagbladet*, 5 april. [Blocken splittrade om religiösa friskolor | SvD](#) (hämtad 2021-05-21).

Reuterskiöld, A (2018) KD:s vallöfte: ”Kommer inte stänga religiösa friskolor”. *Svenska Dagbladet*, 13 mars. [Kd:s vallöfte: ”Kommer inte stänga religiösa friskolor” | SvD](#) (hämtad 2021-04-28).

Savran, C (2017) ”Religionsfrihet måste råda i skolan”. *Expressen*, 20 april. [Religionsfrihet måste råda i skolan \(expressen.se\)](#) (hämtad 2021-04-28).

Elektroniska Dokument

En förskola för lärande och integration, Motion till riksdagen 2018/19:288 av Jan Björklund, Tina Acketoft, Gulan Avci, Emma Carlsson Löfdahl, Joar Forsell, Roger Haddad, Fredrik Malm, Lina Nordquist, Johan Pehrson, Arman Teimouri, Allan Widman, Maria Arnholm, Juno Blom, Bengt Eliasson, Helena Gellerman, Robert Hannah, Maria Nilsson, Christer Nylander, Mats Persson, Barbro Westerholm (L) <https://data.riksdagen.se/fil/0AD650C3-9553-4A39-BD8E-B696228DDC94> (hämtad 2021-05-20).

Liberal integrationspolitik, Motion till riksdagen 2020/21:3234 av Johan Pehrson, Tina Acketoft, Juno Blom, Bengt Eliasson, Helena Gellerman, Robert Hannah, Fredrik Malm, Lina Nordquist, Mats Persson, Barbro Westerholm, Gulan Avci, Malin Danielsson, Joar Forsell, Roger Haddad, Nina Lundström, Maria Nilsson, Christer Nylander, Arman Teimouri, Allan Widman (L) <https://data.riksdagen.se/fil/1CE7B149-75FA-4F0D-92BB-5047B0191A49> (hämtad 2021-05-20).

Utanförskapsområde, Motion 2020/21:2529 av Alireza Akhondi, Martin Ådahl, Niels Paarup-Petersen, Fredrik Christensson, Ulrika Heie (C) <https://data.riksdagen.se/fil/7DB36D69-0870-401D-8A5F-74DFE28A1E7E> (hämtad 2021-05-20).

Centerpartiets partistämman motion 2017

https://www.centerpartiet.se/download/18.2e0c64b5161fb6dd1222ce2/1521465664958/05_Motionsbeslut%202017_Utbildning_Kommitte%205.pdf (hämtad 2021-05-25).

Centerpartiets partistämman slutprotokoll 2019

<https://www.centerpartiet.se/download/18.7d30f28416fad785992b0/1579260150001/Kommitte%20C3%A9%20Motioner%20Utbildning%207C%20Slutprotokoll.pdf> (hämtad 2021-05-25).

Kristdemokraternas rikstingshandlingar 2017

https://www.kd.nu/kd_rikstingshandlingar_2017.pdf (hämtad 2021-05-24).

Kristdemokraternas utbildningspolitiskt handlingsplan 2020

<https://kristdemokraterna.se/wp-content/uploads/2021/01/Utbildningspolitiskt-handlingsprogram-slutjusterat-201209-1.pdf> (hämtad 2021-05-24).

Liberalernas landsmöteshandlingar 2017

https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/landsmoteshandlingar_2017_total.pdf (hämtad 2021-05-24).

Liberalernas landsmöteshandlingar 2019

<https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/landsmoteshandlingar-2019.pdf> (hämtad 2021-05-24).

Skolan och kyrkan 2012. Skol- och förskoleverksamhet i kyrkan eller annan religiös lokal 2012: reviderad 2021. Stockholm: Skolverket

https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.162943!/Skolan%20och%20kyrkan%2020121016_granskad121018.pdf

Webbplats:

Januariöverenskommelsen <https://www.januarioverenskommelsen.se/> (hämtad 2021-05-21)

TV4 (2017). *Kalla fakta – flykten från moralpolisen*. <https://www.tv4.se/program/kalla-fakta/3878075> (hämtad 2021-03-03).

Valmyndigheten (2021) <https://www.val.se/valresultat/riksdag-region-och-kommun/2018/valresultat.html> (hämtad 2021-05-19).